

ANNEX

PROTOCOL D'ACTUACIÓ ENTRE ELS DEPARTAMENTS DE TREBALL, AFERS SOCIALS I FAMÍLIES I D'ENSENYAMENT, DE PREVENCIÓ, DETECCIÓ, NOTIFICACIÓ, DERIVACIÓ I COORDINACIÓ DE LES SITUACIONS DE MALTRACTAMENT INFANTIL I ADOLESCENT EN L'ÀMBIT EDUCATIU

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	3
2. OBJECTIUS	5
3. ÀMBIT D'APLICACIÓ	6
4. PRINCIPIS D'ACTUACIÓ	6
5. INDICACIONS PER A L'APLICACIÓ I LA IMPLANTACIÓ ALS CENTRES, UNITATS I PROFESSIONALS INCLOSOS EN L'ÀMBIT D'APLICACIÓ	7
6. DEFINICIÓ I TIPOLOGIA DE MALTRACTAMENTS	9
7. ELEMENTS DE PREVENCIÓ DE MALTRACTAMENTS	10
8. PAPER DE L'ÀMBIT EDUCATIU EN LA DETECCIÓ DEL MALTRACTAMENT INFANTIL	11
8.1. Detecció dels maltractaments	12
8.2. Indicadors de maltractaments	13
9. VALORACIÓ I INTERVENCIÓ EN CAS DE MALTRACTAMENT EN L'ÀMBIT FAMILIAR	13
9.1. Valoració del maltractament en l'àmbit familiar	13
9.1.1. La protecció dels infants i dels adolescents en situacions de risc i de desemparament	13
9.2. Procediment a seguir després de detectar un cas de maltractament en l'àmbit familiar	14
9.3. Protecció i seguiment de l'infant maltractat en l'àmbit familiar	15
10. VALORACIÓ I INTERVENCIÓ EN CAS DE MALTRACTAMENT FORA DE L'ÀMBIT FAMILIAR	15

10.1. Intervenció davant d'un possible abús sexual o altres formes de maltractament a un infant o adolescent comès per personal docent, professionals d'atenció educativa, personal d'administració i serveis o altres professionals que intervinguin en l'àmbit escolar.	15
10.2. Valoració i intervenció, per part del centre educatiu, davant un possible abús sexual o altres formes de maltractaments a un infant o adolescent comès per un adult sense cap vinculació professional amb el centre educatiu	16
10.3. Intervenció davant un cas de maltractament produït per un altre infant i adolescent	17
11. COL·LABORACIÓ DELS SERVEIS I CENTRES EDUCATIUS AMB LA DGAIA I ELS EQUIPS ESPECIALITZATS D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA PER A VALORAR LES SITUACIONS DE RISC I DE DESEMPARAMENT	17
12. RECOLLIDA D'UN INFANT EN SITUACIÓ DE DESEMPARAMENT i SOTA LES FUNCIONS TUTELARS DE LA DGAIA AL CENTRE EDUCATIU	18
13. SEGUIMENT DEL PROTOCOL.....	19
14. VIGÈNCIA D'ALTRES PROTOCOLS D'ÀMBIT TERRITORIAL INFERIOR	19
15. NORMATIVA BÀSICA.....	19
16. BIBLIOGRAFIA	20

ANNEXOS

1. ELEMENTS DE PREVENCIÓ DAVANT SITUACIONS DE MALTRACTAMENT I ABÚS SEXUAL EN L'ÀMBIT EDUCATIU
2. INDICADORS DE MALTRACTAMENT
3. DOCUMENT DE RECOLLIDA D'INFANTS I ADOLESCENTS A LES ESCOLES
4. ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE LA DGAIA (SERVEI TERRITORIAL I UDEPMI)
5. ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DEL DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT

1. INTRODUCCIÓ

L'article 19 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant estableix l'obligació dels estats membres d'adoptar les mesures legislatives, administratives, socials i educatives per protegir l'infant de totes les formes de violència física o mental.

El Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides ha recomanat que es promoguin protocols d'actuació conjunta en casos de maltractament infantil.

De conformitat amb el que disposa l'article 83.1 de la *Llei 14/2010, de 27 de maig, del drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència*, "l'Administració de la Generalitat ha d'elaborar plans de col·laboració que garanteixin l'ordenació de les seves actuacions en la prevenció, l'assistència i la persecució del maltractament a infants i adolescents. Aquesta col·laboració ha d'implicar les administracions sanitàries i educatives, l'Administració de justícia, les forces i cossos de seguretat i els serveis socials."

D'acord amb el punt 2 del mateix article 83, "per al desenvolupament d'aquests plans, el departament competent en infància i adolescència ha de promoure l'establiment de protocols que assegurin una actuació integral dels diferents serveis, departaments i administracions implicats en la prevenció i la detecció dels maltractaments a infants i a adolescents."

Segons el punt 4 de l'article 83 "els protocols, a més d'establir els procediments que cal seguir, han de fer referència expressa a les relacions amb l'Administració de justícia i l'òrgan competent en matèria de protecció dels infants i els adolescents en els casos en què hi hagi la constatació o la sospita fonamentada de l'existència d'infraccions penals o es valori com a necessària l'adopció de mesures cautelars judicials o administratives."

Per últim, s'estableix que "els protocols elaborats han d'ésser aprovats mitjançant un acord del Govern".

D'altra banda, el fet que la major part de la població infantil i adolescent entre els 0 i 16 anys estigui escolaritzada i que passin una part important del dia en els centres educatius, fa d'aquests un espai clau on realitzar una tasca preventiva i de detecció de les situacions de risc per als infants i adolescents i dels possibles maltractaments que es puguin produir.

És funció del Departament d'Ensenyament garantir el dret de totes les persones a una educació de qualitat, un dret que, sens dubte va més enllà de garantir l'accés a l'escolarització i la gratuïtat de l'ensenyament obligatori. És un dels reptes de les societats del segle XXI el dret a una educació inclusiva, que fomenti l'èxit educatiu per a tot l'alumnat en un marc de convivència i de respecte, amb una atenció especial a l'alumnat més vulnerable o amb una situació de risc.

La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) com a unitat orgànica competent en matèria d'infància i adolescència i entitat pública competent en matèria de protecció d'infància i adolescència i que té encomanades les tasques de prevenció, detecció i protecció dels infants i adolescents en situació de desemparament, li correspon liderar la coordinació interinstitucional que s'ha de dur a terme per a l'eficàcia dels processos de detecció i diagnòstic del maltractament i té la responsabilitat d'exercir la protecció i tutela dels infants i els adolescents desemparats .

A més a més, l'article 90 de la *Llei 14/2010, de 27 de maig, del drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència*, encomana a les administracions públiques impulsar el

desenvolupament d'actuacions adreçades al conjunt de la comunitat educativa que permetin prevenir, detectar i eradicar el maltractament a infants i adolescents, els comportaments violents, l'assetjament escolar i la violència masclista.

Per tal d'assegurar la coordinació eficaç entre ambdues institucions es fa necessari establir uns mecanismes de derivació i de coordinació i uns circuits administratius i tècnics àgils i adients entre l'àmbit educatiu i el de protecció d'infants i adolescents, pel que fa referència a la detecció i notificació de situacions de maltractament o d'abusos sexuals, així com establir els circuits de derivació que s'han d'activar per a la protecció efectiva dels infants i els adolescents, tan pel que fa a la prevenció del maltractament, com a la detecció i intervenció quan ja es dona una situació en què concorre el maltractament.

Per dur a terme aquesta coordinació, es va signar el 4 de juny de 2012 un protocol que el temps transcorregut i el seguiment aconsellen la seva revisió mitjançant el present protocol.

Tanmateix, el Parlament de Catalunya el 3 de març de 2016, va aprovar la Moció 6/XI, sobre noves mesures per a garantir la protecció dels menors en l'àmbit educatiu i altres espais formatius que en el seu punt primer lletra a) instava al Govern a "Modificar el Protocol d'actuació entre els departaments de Benestar Social i Família i d'Ensenyament", encàrrec al que dona compliment mitjançant el present protocol.

El protocol inclou novetats que fan referència a la clarificació i ampliació de l'àmbit sobre el qual recau el Protocol i a la introducció d'elements preventius per treballar amb infants i adolescents en l'àmbit escolar.

Pel que fa a la clarificació i ampliació de l'àmbit d'actuació, la revisió inclou la integració de la globalitat de la intervenció relativa als maltractaments a infants i adolescents regulada en el títol IV de la *Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència*, i no només aquella que produeix una situació de desprotecció (situació de risc o desemparament) regulada en el títol V de la mateixa llei.

Feta aquesta matisació, cal dir també que aquest protocol recau en qualsevol de les formes de maltractament, físic, sexual, psíquic o emocional, incloent-hi tant el maltractament en l'àmbit familiar com fora d'aquest marc, sigui en l'àmbit institucional o no, i sigui produït per un adult o per un altre infant o adolescent; per la qual cosa es té en compte la definició de maltractament infantil que estableix l'Observació general 13 del Comitè dels Drets de l'Infant.

En aquest sentit, cal tenir present que el fet que l'abast de la intervenció sigui diferent en funció de si el maltractament es produeix en context intrafamiliar que situï el menor d'edat en una situació de desprotecció, o bé en un context extrafamiliar en què els pares, tutors legals o guardadors tenen l'obligació de protegir-lo i l'actuació administrativa és subsidiària i de suport, no exclou que en aquest darrer àmbit també sigui exigible la coordinació interinstitucional i la intervenció ràpida i efectiva, de manera que s'eviti la victimització secundària.

En conseqüència, s'aborden els circuits i criteris d'intervenció de tot tipus de maltractament o d'abús sexual a infants i adolescents, que comprenen les situacions següents:

- Situacions de maltractament en l'àmbit familiar.
- Situacions de maltractament fora de l'àmbit familiar.
 - o Situacions de possible abús sexual o altres formes de maltractament a un infant o adolescent comès per personal docent, professionals d'atenció educativa, personal d'administració i serveis o altres professionals que intervinguin en l'àmbit escolar.

- Situacions d'un possible abús sexual o altres maltractaments a un infant o adolescent comés per un adult sense cap vinculació professional amb el centre educatiu
- Situacions de maltractament comés per un altre infant o adolescent.

Pel que fa a la introducció d'elements preventius per treballar en l'àmbit escolar, el protocol posa l'accent en oferir als centres educatius orientacions i recursos al voltant dels elements que cal treballar per evitar situacions no desitjades: la informació sobre abusos sexuals, l'educació afectiva i sexual, l'educació socioemocional, la comunicació, les actituds relacionals positives entre els professionals dels centres educatius i els infants i adolescents o la col·laboració amb les famílies en són alguns exemples. Forma part de l'acció preventiva d'aquest protocol la difusió del seu contingut als diferents agents de la comunitat escolar. Cal esmentar, en aquesta matèria, la col·laboració entre els Departaments de Salut i d'Ensenyament en actuacions preventives de promoció de la salut i educació afectiva i sexual a través del Programa Salut i Escola.

D'acord amb l'article 36 de la *Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència*, les mesures contemplades en aquest protocol hauran de vetllar, amb un interès especial, pel dret a la intimitat i a l'honor dels infants i adolescents, especialment dels que han estat objecte d'agressions sexuals, maltractaments o qualsevol altre experiència traumàtica. Així mateix, hauran de vetllar pel compliment de la normativa vigent en matèria de protecció de dades.

2. OBJECTIUS

És missió d'aquest protocol prevenir, detectar, notificar, derivar i coordinar les situacions de maltractament i abús sexual infantil i adolescent.

Els objectius que persegueix aquest protocol són:

- a) Prevenir, des dels centres educatius, l'abús sexual o altres formes de maltractament a infants i adolescents
- b) Detectar les situacions d'abús sexual o altres formes de maltractament dels infants i adolescents.
- c) Assegurar l'exercici de les funcions d'atenció i de protecció dels infants i adolescents víctimes de qualsevol forma de violència.
- d) Garantir la comunicació i notificació dels supòsits de possibles maltractaments, ja siguin greus, moderats o lleus
- e) Possibilitar l'activació dels recursos per a l'atenció i protecció dels infants i els adolescents o, en el seu cas, la derivació als diferents serveis per a l'estudi i seguiment de la situació de l'infant o adolescent.
- f) Millorar la derivació i coordinació entre les diferents institucions que estan implicades en el circuit davant un procés de maltractament (centre educatiu, serveis educatius, Serveis socials, serveis de salut, cossos de seguretat, equips tècnics, DGAIA, Fiscalia).
- g) Garantir l'efectivitat del dret dels infants i adolescents de rebre l'atenció o la protecció que requereixin en cada cas.

3. ÀMBIT D'APLICACIÓ

- Pel que fa a l'àmbit educatiu, a tots els centres públics i privats sostinguts amb fons públics que conformen el servei d'educació de Catalunya, on s'escolaritzin alumnes menors d'edat.
- Pel que fa als centres privats no sostinguts amb fons públics són d'aplicació les disposicions normatives de caràcter general que es contenen en l'apartat 4 i 5 en quant el seu contingut està determinat per la Convenció dels drets de l'Infant aprovat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989 i ratificada per l'Estat Espanyol, La Convenció sobre els drets de les Persones amb Discapacitat de 13 de desembre de 2006 i ratificada per l'Estat espanyol, La Llei d'Enjudiciament Criminal, el Codi penal vigent, la Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor i la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, així com la normativa que les desenvolupa.
- Pel que fa a l'àmbit d'infància i l'adolescència víctima de maltractaments quan la detecció es produeixi en l'àmbit educatiu, s'aplica a la DGAIA a través de la competència i funcions que tenen els Serveis d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de Barcelona, Barcelona comarques, Girona, Lleida, Tarragona i Terres d'Ebre del Departament de Treball, Afers Socials i Família i la Unitat de Detecció i Prevenció del Maltractament Infantil (UDEPMI) mitjançant el Servei d'Infància Respon.

L'àmbit territorial d'aquest protocol és el de Catalunya sense perjudici que dins del seu marc general es puguin fer protocols adaptats a l'organització i circuits de cada territori.

En l'annex 4 i 5 es poden consultar l'organització territorial de la DGAIA i del Departament d'Ensenyament.

4. PRINCIPIS D'ACTUACIÓ

- Actuar sempre intentant protegir l'interès superior de l'infant i adolescent (Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats de la Infància i l'Adolescència). En aquest sentit, el Comitè dels Drets de l'Infant, en *l'Observació general 14 (2013), sobre el dret de l'infant que el seu interès superior sigui una consideració principal*, posa en relleu que les decisions particulars adoptades per les autoritats administratives en totes les esferes, tant públiques com privades, han de ser avaluades en funció de l'interès superior de l'infant, i han d'estar guiades per aquest principi, igual que totes les mesures que s'apliquin.
- Prevenir situacions que poden perjudicar greument el desenvolupament integral i el benestar d'infants i adolescents.
- Intervenir de manera coordinada, seguint pautes compartides i mútuament acceptades com a vàlides.

- Garantir el dret de l'infant i l'adolescent a ser escoltat en totes les decisions que l'afectin. Cal tenir present especialment en aquest punt l'Observació general núm. 12 (2009) sobre el dret de l'infant a ser escoltat.
- Prestar atenció de manera immediata i àgil, evitant demores en la intervenció.
- Posar especial atenció als processos de detecció de les situacions d'abús sexual o maltractament, per la qual cosa és essencial el treball dels professionals que treballen en primera línia.
- Cercar la intervenció mínima, evitant el maltractament institucional generat per la reiteració d'actuacions o la seva pràctica en condicions poc adequades.
- Possibilitar la valoració, el suport i la intervenció terapèutica de les víctimes d'abús sexual infantil, siguin o no objecte d'una mesura de protecció.
- Protegir tots els infants i els adolescents, i especialment els més vulnerables, com ara els que tenen alguna discapacitat, entre d'altres. Cal tenir present especialment en aquest punt la Convenció Internacional sobre els drets de les Persones amb Discapacitat i el seu protocol facultatiu aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 13 de desembre de 2006 que en el seu article 7 estableix que *“Els estats part han de prendre totes les mesures necessàries per assegurar que tots els nens i les nenes amb discapacitat gaudeixin plenament de tots els drets humans i llibertats fonamentals en igualtat de condicions amb els altres nens i nenes.”* I en el seu article 16 estableix que *“Els estats part han d'adoptar totes les mesures de caràcter legislatiu, administratiu, social, educatiu i d'una altra índole que siguin pertinents per protegir les persones amb discapacitat, tant en la seva llar com fora d'aquesta, de totes les formes d'explotació, violència i abús, inclosos els aspectes relacionats amb el gènere”* i que *“els estats part han d'adoptar també totes les mesures pertinents per impedir qualsevol forma d'explotació, violència i abús, i han d'assegurar, entre d'altres, que hi hagi formes adequades d'assistència i suport que tinguin en compte el gènere i l'edat per a les persones amb discapacitat i els seus familiars i cuidadors, fins i tot han de proporcionar informació i educació sobre la manera de prevenir, reconèixer i denunciar els casos d'explotació, violència i abús. Els estats part han d'assegurar que els serveis de protecció tinguin en compte l'edat, el gènere i la discapacitat.”*

5. INDICACIONS PER A L'APLICACIÓ I LA IMPLANTACIÓ ALS CENTRES, UNITATS I PROFESSIONALS INCLOSOS EN L'ÀMBIT D'APLICACIÓ

- Promoure el coneixement de les línies directes de denúncia d'abusos sexuals i maltractaments (112) i d'ajuda a la infància i l'adolescència i comunicació a l'entitat pública de protecció (116 111).
- Promoure activitats i mesures de caràcter divulgatiu i preventiu, com ara programes d'educació i informació dirigits a conscienciar a la comunitat educativa sobre els maltractaments i els abusos sexuals per tal que puguin minimitzar els factors de risc i així prevenir-los o aturar-los. Aquestes activitats i mesures han de contemplar les característiques dels infants i adolescents amb discapacitat intel·lectual o amb problemes

de salut mental, i el major risc que aquests infants i adolescents tenen de patir qualsevol tipus de maltractament, no només pels factors associats a la seva situació personal, si no també per la major dificultat dels professionals per detectar les situacions de maltractament i tractar-les adequadament.

- Adaptar en les seves actuacions el llenguatge utilitzat i els aspectes formals a l'edat i les característiques personals de l'infant o adolescent, especialment si té alguna discapacitat intel·lectual o problema de salut mental.
- Promoure la implicació i la intervenció dels professionals que treballen a primera línia.
- Vetllar pel dret a la protecció de dades, la intimitat i l'honor dels infants i adolescents, especialment dels que han estat objectes d'agressions sexuals, maltractaments o qualsevol altra experiència traumàtica.
- Conèixer, complir i difondre el deure professional de comunicació i/o denúncia de les situacions de maltractament.
- Conèixer i complir allò que estableix l'article 450 del Codi penal: *“El qui, tot i poder-ho fer amb la seva intervenció immediata i sense risc propi o aliè, no impedeixi la comissió d'un delictes que afecti les persones en la seva vida, integritat o salut, llibertat o llibertat sexual, ha de ser castigat amb la pena de presó de sis mesos a dos anys si el delictes és contra la vida, i la de multa de sis a vint-i-quatre mesos en els altres casos, llevat que al delictes no impedit li correspongui una penal igual o menor, cas en què s'ha d'imposar la pena inferior en grau a la d'aquell. 2. En les mateixes penes incorre qui, tot i poder-ho fer, no acudeixi a l'autoritat o als seus agents perquè impedeixin un delictes dels que preveu l'apartat anterior i de la comissió pròxima o actual del qual tingui notícia.”*
- Conèixer i complir allò que estableix l'article 259 de la Llei d'enjudiciament criminal: *“el que presenciï la perpetració de qualsevol delictes públic està obligat a assabentar-ne immediatament el jutge d'instrucció o funcionari fiscal més proper al lloc en què es trobi.”*
- Conèixer i complir allò que estableix l'article 13. 1 i 4 de la Llei orgànica 1/1996 de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor: *“Tota persona o autoritat i especialment les que per la seva professió o funció detectin una situació de maltractament, de risc o de possible desemparament d'un menor, ho han de comunicar a l'autoritat o els seus agents més pròxims, sense perjudici de prestar-li l'auxili immediat que requereixi.”* I *“Tota persona que, a través de qualsevol font d'informació, tingui notícia d'un fet que pugui constituir un delictes contra la llibertat i indemnitat sexual, de tràfic d'éssers humans o d'explotació de menors, té l'obligació de posar-ho en coneixement del Ministeri Fiscal sense perjudici del que disposa la legislació processal penal.”*
- Recordar, complir i difondre que, de conformitat amb el que disposa l'article 100.3 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència: *“tots els professionals, especialment els professionals de la salut, els serveis socials i de l'educació, han d'intervenir obligatòriament quan tinguin coneixement de la situació de risc o de desemparament en què es troba un infant o un adolescent, d'acord amb els protocols específics i en col·laboració i coordinació amb l'òrgan de la Generalitat competent en matèria de protecció dels infants i els adolescents. Aquesta obligació inclou la de facilitar la informació i la documentació que calgui per a valorar la situació de l'infant*

o l'adolescent.” I que els articles 158.f), 159.b) de la Llei 14/2010 tipifiquen com infracció greu o molt greu l'incompliment d'aquesta obligació quan aquest incompliment perllonga la situació de desprotecció.

- Recordar, complir i difondre que, la disposició addicional dinovena que fa referència a la Responsabilitat en les conductes greument perjudicials per a la convivència en els centres, del *Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius*, determina que: “la direcció del centre públic ha de comunicar al Ministeri Fiscal qualsevol fet que pugui ser constitutiu de delictes o falta perseguible penalment comès per qualsevol persona de la comunitat educativa en el centre o en relació directa amb la seva activitat, sense perjudici de la continuïtat de les accions correctores previstes en aquest Decret per a l'alumnat i en la regulació disciplinària d'aplicació als treballadors del centre d'acord amb el que preveuen les lleis”.

6. DEFINICIÓ I TIPOLOGIA DE MALTRACTAMENTS

Entenem per maltractament la situació en què un infant o adolescent és objecte de violència, física o psíquica, sexual i/o emocional, o privació dels seus drets i del seu benestar, per acció o per omissió, per part dels pares, tutors legals o guardadors, les persones de qui generalment depèn per al seu desenvolupament correcte o per part de qualsevol altra persona.

Podem distingir diversos tipus de maltractaments :

Maltractament físic. És qualsevol acció no accidental que provoqui als infants i adolescents danys físics o malalties.

Negligència o abandonament. Es produeix quan les necessitats bàsiques de l'infant o de l'adolescent (físiques, socials i psicològiques) no són ateses, de manera temporal o permanent, per cap dels membres del grup on conviu. (alimentació, higiene, atenció mèdica, educació, vestit, vigilància, seguretat)

Maltractament psicològic o emocional. És aquella situació crònica en la qual altres persones, adultes o menors d'edat, amb actuacions o privacions, provoquen a l'infant o adolescent sentiments negatius envers la pròpia autoestima, i limiten les seves iniciatives (menyspreu continuat, refús verbal, insult, intimidació, discriminació...).

Abús sexual. És tota activitat sexual imposada per un adult a un menor d'edat. També es considerarà abús les activitats sexuals imposades per un menor d'edat a un altre si el primer és considerablement major que la víctima o utilitza la força, les amenaces o altres mitjans de pressió. Les activitats sexuals entre infants no es consideraran abús sexual quan els infants superin el límit d'edat establert per l'estat part per a les relacions sexuals consentides (que a l'Estat espanyol és de 16 anys)

Maltractament prenatal. Manca de cura del propi cos, conscient o inconscient, o la ingestió de drogues o substàncies psicotròpiques per part de la mare durant el procés de gestació, i també el produït indirectament al nadó per la persona que maltracta la mare en procés de gestació.

Sotmetiment químic-farmacèutic. És aquella situació en què es sotmet l'infant o adolescent a qualsevol tipus de drogues, sense prescripció mèdica, que l'incapacita per al desenvolupament de l'autonomia, la resistència o el control.

Pot ser causada per l'anomenada *síndrome de Münchhausen* "per poders", que es dona quan els pares, tutors legals o guardadors simulen malalties a l'infant, se'l sotmet a contínues exploracions mèdiques o a ingressos hospitalaris, al·legant símptomes ficticis de manera activa pel propi adult.

Maltractament institucional. És causat per qualsevol legislació, procediment, actuació o omissió procedent dels poders públics o derivada de l'actuació individual del professional relacionada directament o indirectament amb el món de l'infant o adolescent, que pot generar situacions per acció i/o omissió que impedeixin el millor desenvolupament dels infants i els adolescents.

Explotació laboral Situació en la que s'utilitza un infant o adolescent en edat no laboral per a treballs on s'obtingui qualsevol tipus de guany .

Explotació sexual. S'indueix o s'obliga l'infant o adolescent a activitats de prostitució i/o pornografia.

Maltractament mitjançant les tecnologies de la informació. Utilització de qualsevol forma de violència fent ús de la tecnologia.

El Comitè dels Drets del Nen de les Nacions Unides va dictar l'[Observació General núm. 13](#) (2011) sobre el dret del nen a no ser objecte de cap forma de violència o maltractament que fa una enumeració i definició de les formes de violència que afecten als infants i als adolescents i que s'ha de tenir en compte per interpretar i aplicar el present protocol.

7. ELEMENTS DE PREVENCIÓ DE MALTRACTAMENTS

La prevenció de maltractaments i d'abusos sexuals és una tasca complexa que ha d'implicar tota la societat i, especialment, els principals agents educatius: família i escola. Aquesta prevenció ha d'oferir pautes per als propis infants i adolescents que els ajudin a fer-los front i/o evitar-los, i per als adults que els acompanyen en el seu procés de desenvolupament.

El risc de patir un maltractament o abús sexual augmenta quan es tenen menys competències per fer front a aquestes situacions i per denunciar-les, ja sigui per desconeixement, per manca d'habilitats socioemocionals o per trobar-se en un entorn que no faciliti la comunicació. Són especialment vulnerables els infants i adolescents amb discapacitat psíquiques o trastorns mentals.

En relació amb la prevenció dels abusos sexuals es parla de tres nivells: la prevenció primària, que fa referència a disminuir la incidència de l'abús sexual; la prevenció secundària que es refereix a la detecció precoç i focalitza la seva atenció en els infants i adolescents que es troben en situacions d'especial risc; finalment, la prevenció terciària que és la que es du a terme per evitar la recurrència quan s'ha donat un abús sexual i hauria de possibilitar la recuperació del menor d'edat que l'ha patit i impedir la reincidència de la persona abusadora.

Les orientacions i recursos que el Departament d'Ensenyament, en el marc de les seves competències, ha elaborat per a la prevenció de maltractaments i abusos sexuals en l'àmbit

escolar, i que es recullen en l'annex 1, contemplen la transversalitat pel que fa els tres nivells de prevenció descrits i fan referència als elements que cal treballar en els centres educatius per evitar situacions no desitjades que puguin culminar en un maltractament o abús sexual.

Cada centre educatiu ha d'establir el conjunt d'actuacions educatives preventives a desenvolupar amb l'alumnat. El present protocol ofereix actuacions, estratègies i recursos que els centres educatius poden adaptar segons la seva realitat i necessitats específiques.

Formen part de l'annex 1 les orientacions i recursos orientades a:

- **Informar l'alumnat, de manera ajustada a la seva edat, sobre maltractaments i abusos sexuals** per tal que puguin conèixer i identificar les situacions que poden comportar risc de maltractament i/o d'abús sexual.
- **Potenciar l'educació afectiva i sexual** per tal d'afavorir que reconeguin el vincle entre sexualitat i afectivitat i així detectar possibles desajustaments i prevenir els abusos.
- **Fomentar l'educació socioemocional** per tal de contribuir al coneixement i expressió de les pròpies emocions, i possibilitar així la detecció de situacions de maltractament o d'abús sexual.
- **Crear un clima comunicatiu positiu en l'àmbit escolar** per tal d'ajudar a trencar el silenci que acompanya les situacions de maltractament i abús sexual, i facilitar que els infants i adolescents que les pateixin les puguin comunicar a un adult de confiança per aturar-les i obtenir ajuda.
- **Promoure actituds relacionals positives entre els professionals dels centres educatius i l'alumnat per evitar situacions no desitjables** i garantir el benestar i la seguretat dels alumnes, així com del professorat i personal no docent.
- **Proporcionar, des del centre educatiu, orientacions a les famílies** per tal d'afavorir la seva tasca educadora en la prevenció de maltractaments i abusos sexuals, i dotar-los d'elements de detecció de possibles casos.

8. PAPER DE L'ÀMBIT EDUCATIU EN LA DETECCIÓ DEL MALTRACTAMENT INFANTIL

Els àmbits bàsics d'actuació mitjançant els quals es poden detectar els casos d'infants maltractats són els següents :

- Àmbit d'educació
- Àmbit de salut
- Àmbit social
- Àmbit policial
- Àmbit del lleure (associacions, casals, etc.)
- Altres

Els centres educatius són un dels espais on els infants i adolescents desenvolupen una part important de la seva activitat i de la seva socialització. En el desenvolupament de l'activitat

educativa el professorat observa els alumnes en la seva interacció continuada amb els iguals i la seva relació amb les famílies. A més, la comunicació diària amb l'alumnat, afavoreix que pugui explicar el que li passa proporcionant-li seguretat, ajuda i protecció.

El coneixement dels contextos familiars i socials en què els alumnes es troben immersos és clau en les tasques de *prevenció, detecció i suport* a tots els infants i adolescents, i en especial aquells amb necessitats no cobertes pel seus progenitors o tutors legals.

Els centres educatius poden detectar situacions de desatenció familiar o factors de risc que són clau per a la prevenció del maltractament infantil. Així mateix, poden detectar altres situacions de violència contra els infants i adolescents no produïdes en l'àmbit familiar i també poden ser el marc en el qual es produeixin aquestes situacions de violència, tant per part d'altres infants i adolescents, com del personal que hi té accés.

Davant d'una situació de maltractament els professionals de l'àmbit educatiu han d'oferir el context d'ajuda necessari. El *Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya* estableix a l'article 11 que "l'alumnat té dret que els centres educatius guardin reserva sobre tota la informació de què disposin, relativa a les seves circumstàncies personals i familiars, sens perjudici de satisfer les necessitats d'informació de l'administració educativa i els seus serveis, de conformitat amb l'ordenament jurídic, i de l'obligació de comunicar a l'autoritat competent totes aquelles circumstàncies que puguin implicar maltractaments per a l'alumnat o qualsevol altre incompliment dels deures establerts per les lleis de protecció del/de la menor".

8.1. DETECCIÓ DELS MALTRACTAMENTS

En la fase de detecció, es tracta de reconèixer o identificar una sèrie de senyals o indicadors físics, comportamentals i/o acadèmics de l'infant o adolescent i indicadors sobre el comportament i actituds de la família de les possibles situacions de sospita o certa de maltractament.

Els professionals de l'àmbit educatiu tenen el coneixement de les diferents etapes evolutives dels infants, les seves característiques comportamentals i el nivell d'atenció o cura que mostren els pares, tutors legals o guardadors respecte dels seus fills, tant en relació amb les qüestions formatives com amb les afectives i les de cura personal.

En el moment que el mestre o professor observa o detecta que l'infant o adolescent presenta dificultats que poden estar incidint desfavorablement en el seu desenvolupament, vehicula l'intercanvi d'informació amb els pares, tutors legals o guardadors per poder analitzar el que està passant des d'una perspectiva més global i n'informa al director, que és l'encarregat de valorar la situació i dur a terme les actuacions i derivacions oportunes indicades en el present protocol.

Cal tenir present el fet que l'observació d'alguns indicadors de maltractament no significa que els infants o adolescents es trobin en aquesta situació; hi ha situacions familiars que també poden provocar simptomatologia en l'infant o adolescent. Mitjançant l'entrevista amb els pares, tutors legals o guardadors, o altres possibles actuacions, es pot accedir a aquesta informació sobre la situació familiar, orientar-los en cas que necessitin ajut i tenir elements per donar suport a l'infant o adolescent. El contacte amb els pares, tutors legals o guardadors també té l'objectiu de valorar el posicionament i la disposició d'aquests per col·laborar amb el centre educatiu: la percepció o el grau de consciència, la seva implicació per tal de buscar solucions al respecte, la motivació o la capacitat per modificar la situació.

La recollida sistemàtica d'indicadors de maltractament pot ajudar en la detecció de les possibles situacions que s'estiguin donant.

8.2. INDICADORS DE MALTRACTAMENTS

Es refereixen a les observacions fetes en relació amb l'aspecte físic de l'infant/adolescent, l'aspecte emocional, el seu comportament, el nivell de desenvolupament i/o d'aprenentatge, la relació dels seus pares, tutors legals o guardadors amb ell/a, i el context sociofamiliar i personal en el que es mou l'infant o adolescent, que fan pensar que podria trobar-se en una situació de maltractament.

En l'annex 2 trobareu els llistats d'observacions que s'han d'utilitzar per la detecció i protecció davant el maltractament infantil des de l'àmbit educatiu.

9. VALORACIÓ I INTERVENCIÓ EN CAS DE MALTRACTAMENT EN L'ÀMBIT FAMILIAR

9.1. VALORACIÓ DEL MALTRACTAMENT EN L'ÀMBIT FAMILIAR

Les situacions de violència intrafamiliar contra els infants i adolescents en contextos de desprotecció (situacions de risc o de desemparament), són aquelles en què es produeixen per part d'una persona que té una relació de parentiu amb l'infant o l'adolescent o assumeix d'una manera estable el rol.

Per la intervenció en aquests contextos podem classificar el maltractament **des del punt de vista de la gravetat** en lleu, moderat o greu. La valoració global del maltractament té a veure amb les conseqüències i els danys que s'infligeixen a l'infant o adolescent.

Per a la valoració del maltractament cal utilitzar les llistes d'observacions recollides en l'annex 2 i es recomana la utilització del Simulador del [Mòdul de Suport a la Gestió del Risc \(SMSGR\)](#) que es pot trobar al web del Departament de Treball, Afers Social i Famílies. Aquest simulador orienta l'actuació a realitzar quan es té coneixement d'una possible situació de maltractament infantil.

La valoració que es faci del maltractament – lleu, moderat o greu- orientarà la intervenció social per garantir-ne la protecció i l'atenció o cura de les necessitats bàsiques.

Maltractament lleu es produeix quan es dona amb poca freqüència i la intensitat és baixa.

Maltractament moderat es produeix quan, malgrat que la intensitat i freqüència del maltractament no és greu, es tenen dubtes raonables sobre la possibilitat de què es puguin produir danys més greus en el futur.

Maltractament greu es dona quan perilla la integritat física, psíquica o emocional de l'infant o adolescent que provoca o pot provocar danys significatius en el seu desenvolupament.

9.1.1. La protecció dels infants i dels adolescents en situacions de risc i de desemparament

Els responsables dels centres escolars i els mestres i professors han de vetllar per la protecció dels infants i els adolescents maltractats. Aquestes situacions de maltractament en

l'àmbit familiar són situacions de desprotecció que la Llei classifica com a situacions de risc o de desemparament.

Per tant, entre les situacions de desprotecció de l'infant o adolescent es poden distingir:

- a) Les situacions de risc
- b) Les situacions de desemparament

Les **situacions de risc** són desatencions que perjudiquen el desenvolupament personal o social del menor d'edat, i que un cop detectades requereixen mesures de prevenció i reparació orientades a eliminar o disminuir, dins del nucli familiar, els factors de risc i de dificultat social.

La situació de risc es caracteritza perquè la protecció efectiva de l'infant o adolescent no requereix la separació de la seva família.

Les **situacions de desemparament** són desatencions bàsiques que perjudiquen el desenvolupament integral de l'infant o adolescent i que un cop detectades requereixen mesures de protecció que impliquin la seva separació del nucli familiar.

9.2. PROCEDIMENT A SEGUIR DESPRÉS DE DETECTAR UN CAS DE MALTRACTAMENT EN L'ÀMBIT FAMILIAR

9.2.1 Si el maltractament observat pel centre educatiu, d'acord amb els indicadors continguts en aquest Protocol, i el risc detectat i l'acció recomanada pel Simulador del Mòdul de Gestió del Risc, és **LLEU O MODERAT** i PER TANT no requereix d'una acció protectora immediata, la direcció del centre educatiu intentarà resoldre el cas, des del mateix centre, amb l'assessorament i suport dels serveis educatius i de la Inspecció d'educació i amb la intervenció dels serveis del territori adients a cada cas. També podrà comptar amb el suport i l'ajut dels Serveis Socials Bàsics de la zona on viu la família del menor d'edat, comunicant per escrit el cas a aquests serveis de primer nivell. Els Serveis Socials Bàsics seran els encarregats de fer l'estudi de la situació i valorar, si s'escau, la derivació del cas als Serveis Socials Especialitzats (EAIA) en cas que es consideri que l'infant es troba en una situació de possible desemparament.

9.2.2 Si el maltractament observat pel centre educatiu, d'acord amb els indicadors continguts en aquest Protocol, el risc detectat i l'acció recomanada pel Mòdul de Gestió del Risc, és **GREU** i, per tant, posa a l'infant/adolescent en una situació que aconsella dur a terme accions protectores de forma immediata o bé fer un estudi urgent de la situació, la direcció del centre educatiu ho comunicarà telefònicament i per escrit a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111) que posarà en marxa els dispositius necessaris per a l'efectiva protecció de l'infant/adolescent i/o la derivació a l'equip pertinent.

Simultàniament, la direcció del centre educatiu ho comunicarà també a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de Guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denuncia.

9.2.3 En cas d'un **abús sexual produït en les darreres 72 hores, o bé d'un maltractament físic evident**, la direcció del centre es posarà immediatament en contacte amb el servei sanitari o l'Hospital de referència de la zona per tal de prendre les mesures que correspongui i traslladar l'infant o adolescent al centre hospitalari.

Es tracti o no d'una urgència hospitalària, la direcció del centre educatiu ho comunicarà a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111) per tal de que coordinin les

actuacions pertinents, i si s'escau, activin a l'equip especialitzat (EAIA o EVAMI) i s'adoptin les actuacions protectores adients.

Simultàniament ho comunicaran a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denuncia.

En qualsevol cas, la direcció del centre educatiu informarà la família de l'infant o adolescent de les actuacions que s'estiguin realitzant.

9.3. PROTECCIÓ I SEGUIMENT DE L'INFANT MALTRACTAT EN L'ÀMBIT FAMILIAR

Un cop la direcció del centre, a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111, ha posat en coneixement de la DGAIA l'existència d'una situació de maltractament en l'àmbit familiar aquesta iniciarà el procediment de protecció i activarà, si s'escau, l'equip especialitzat que correspongui.

Es mantindrà la confidencialitat de les dades dels professionals que han intervingut en el procediment, d'acord amb la legislació administrativa, de serveis socials, d'infància i adolescència i de protecció de dades personals, llevat que existeixi un manament judicial exprés que requereixi la seva identificació.

En el supòsit que sigui convenient adoptar una mesura cautelar de protecció per a l'infant o adolescent, la DGAIA dictarà urgentment una declaració de desemparament preventiu i acordarà la mesura de protecció més adequada. La DGAIA notificarà aquesta resolució als pares, tutors legals o guardadors.

La DGAIA farà el retorn informatiu al centre educatiu, comunicant les gestions que s'han dut a terme per escrit.

Mentre el menor d'edat continuï assistint al mateix centre educatiu, caldrà que el centre es coordini amb els professionals dels serveis que intervenen en el nucli familiar per tenir coneixement de la seva situació familiar, per entendre i interpretar les seves conductes així com per oferir espais d'escolta i contenció emocional.

10. VALORACIÓ I INTERVENCIÓ EN CAS DE MALTRACTAMENT FORA DE L'ÀMBIT FAMILIAR

10.1. INTERVENCIÓ DAVANT D'UN POSSIBLE ABÚS SEXUAL O ALTRES FORMES DE MALTRACTAMENT A UN INFANT O ADOLESCENT COMÈS PER PERSONAL DOCENT, PROFESSIONALS D'ATENCIÓ EDUCATIVA, PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS O ALTRES PROFESSIONALS QUE INTERVINGUIN EN L'ÀMBIT ESCOLAR.

En el cas que qualsevol membre de la comunitat educativa comuniqui a la direcció del centre **un possible cas d'abús sexual o altres formes de maltractament** comès per algun membre del personal docent, professional d'atenció educativa, personal d'administració i serveis o altre professional que intervingui en l'àmbit escolar, el director o directora del centre ho haurà de comunicar a la família de l'alumne, a la Inspecció d'educació i als serveis territorials del Departament d'Ensenyament o, si escau, al Consorci d'Educació de Barcelona, els quals informaran als serveis centrals del Departament d'Ensenyament de la situació del cas i de les intervencions dutes a terme. Simultàniament, el director/a ho comunicarà també a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de Guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denuncia.

En cas d'un **abús sexual produït en les darreres 72 hores, o bé d'un maltractament físic evident**, la direcció del centre es posarà immediatament en contacte amb el servei sanitari o l'Hospital de referència de la zona per tal de prendre les mesures que correspongui i traslladar l'infant o adolescent al centre hospitalari.

Així mateix, el director prendrà les mesures necessàries per apartar cautelament al professional implicat del contacte directe amb els alumnes. Tot això, sense perjudici de les mesures que en l'àmbit del procediment penal iniciat es puguin adoptar per l'autoritat judicial d'acord amb allò previst en els articles 13, 544 bis i concordants de la Llei d'enjudiciament criminal.

En el cas dels centres públics i pel que fa als professionals de la funció pública, l'adopció de mesures organitzatives provisionals està prevista a l'article 12 del Decret 155/2010, de 2 de novembre, *de la direcció dels centres educatius públics i del personal directiu professional docent*.

En el cas dels centres privats concertats l'adopció de mesures organitzatives provisionals s'adequaran al marc legislatiu laboral vigent.

El centre educatiu també farà actuacions de comprovació dirigides a detectar si han existit abusos sexuals o altres formes de maltractament a altres alumnes.

Si l'alumne que suposadament ha patit abús sexual o altres formes de maltractament per part d'un professional del centre es troba, a més, en una **situació de risc**, la direcció es coordinarà amb els Serveis socials de la zona, i si la **situació és de possible desemparament**, la direcció ho comunicarà a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111) per tal de que coordinin les actuacions pertinents, i si s'escau, activin a l'equip especialitzat (EAIA o EVAMI) i s'adoptin les actuacions protectores adients.

10.2. VALORACIÓ I INTERVENCIÓ, PER PART DEL CENTRE EDUCATIU, DAVANT UN POSSIBLE ABÚS SEXUAL O ALTRES FORMES DE MALTRACTAMENT A UN INFANT O ADOLESCENT COMÉS PER UN ADULT SENSE CAP VINCULACIÓ PROFESSIONAL AMB EL CENTRE EDUCATIU

Quan es tingui coneixement d'un possible abús sexual o altres formes de maltractament comés per un adult sense cap vinculació professional amb el centre educatiu, el director o directora del centre ho haurà de comunicar a la família de l'alumne i a la Inspecció d'educació. Simultàniament, ho comunicarà també a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de Guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denuncia.

En cas d'un abús sexual produït en les darreres 72 hores, o bé d'un maltractament físic evident, la direcció del centre es posarà immediatament en contacte amb el servei sanitari o l'Hospital de referència de la zona per tal de prendre les mesures que correspongui i traslladar l'infant o adolescent al centre hospitalari.

Si l'alumne que suposadament ha patit l'abús sexual o altres formes de maltractament es troba, a més, en una situació de risc, la direcció es coordinarà amb els Serveis socials de la zona, i si la situació és de possible desemparament, la direcció ho comunicarà a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111) per tal de que coordinin les actuacions

pertinents, i si s'escau, activin a l'equip especialitzat (EAIA o EVAMI) i s'adoptin les actuacions protectores adients.

El director o directora del centre educatiu ha d'informar als pares, tutors legals o guardadors de l'infant o adolescents de les actuacions que es duguin a terme.

10.3. INTERVENCIÓ DAVANT UN CAS DE MALTRACTAMENT PRODUI'T PER UN ALTRE INFANT I ADOLESCENT

En els casos de maltractament produït per un altre infant o adolescent caldrà tenir en compte el *Protocol de prevenció, detecció i intervenció en cas de conflicte greu amb l'alumnat del Departament d'Ensenyament*.

Si la situació de violència és produïda per un menor de 14 anys, també s'aplicarà el *Protocol d'actuació per a garantir una intervenció coordinada en situacions de conflictes, assetjament escolar o comissió d'una infracció penal denunciada en les que estiguin implicats menors de 14 anys*, signat entre el Departament de Benestar Social i Família i el Departament d'Ensenyament.

El director del centre educatiu ha d'informar els pares, tutors legals o guardadors de l'infant o l'adolescent de les actuacions que es duguin a terme.

11. COL-LABORACIÓ DELS SERVEIS I CENTRES EDUCATIUS AMB LA DGAIA I ELS EQUIPS ESPECIALITZATS D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA PER A VALORAR LES SITUACIONS DE RISC I DE DESEMPARAMENT

En l'exercici de les seves competències com a organisme de protecció de la infància i l'adolescència, la DGAIA pot demanar la col·laboració dels serveis i els centres educatius, que han de cooperar i facilitar-ne la intervenció.

Així mateix, el serveis i centres educatius han de facilitar, a sol·licitud (per escrit/E-mail) de la DGAIA o dels serveis tècnics especialitzats d'atenció a la infància i a l'adolescència, la informació sobre les circumstàncies personals i familiars del menor d'edat i dels seus pares, tutors legals o guardadors, mitjançant els corresponents informes, amb l'objectiu d'obtenir els elements necessaris per valorar quina és la seva situació, si es donen circumstàncies que poden implicar maltractaments o qualsevol altre incompliment dels deures establerts per les lleis de protecció de l'infant o adolescent i valorar si es troba en una situació de risc o de desemparament i prendre les mesures protectores adients.

En aquest sentit, s'ha de recordar, complir i difondre, a més del contingut de l'article 100.3 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, ja esmentat en el punt 5 d'aquest protocol, allò que estableix l'article 24.2 de l'esmentada Llei: *"Les administracions implicades han de col·laborar i actuar coordinadament. Especialment en matèria de protecció dels infants i els adolescents, els serveis públics estan obligats a facilitar la informació requerida pel departament competent en matèria de protecció dels infants i els adolescents a fi de valorar quina és la situació de l'infant o l'adolescent, i a portar a terme les actuacions de col·laboració necessàries per a protegir-los. Les dades que es poden cedir entre administracions sense consentiment de la persona afectada són les econòmiques, laborals, socials, educatives, de salut, policials i penals dels menors i de llurs progenitors, tutors o guardadors."*

En casos molt justificats i prèvia petició per escrit a la direcció del centre educatiu, l'EAIA ha de poder tenir accés a un infant o adolescent en el recinte escolar quan s'està estudiant la situació de desemparament i els pares, tutors legals o guardadors no col·laboren i no faciliten l'accés dels professionals al menor d'edat.

12. RECOLLIDA D'UN INFANT EN SITUACIÓ DE DESEMPARAMENT I SOTA LES FUNCIONS TUTELARS DE LA DGAIA AL CENTRE EDUCATIU

La recollida d'un menor d'edat en situació de desemparament i sota les funcions tutelars de la DGAIA es realitzarà prioritàriament fora de l'entorn del centre educatiu. Només després d'haver esgotat totes les intervencions professionals i recursos necessaris per poder notificar l'assumpció de funcions tutelars i executar la mesura de protecció adoptada en relació a l'infant i, en casos estrictament necessaris, es durà a terme la recollida d'un infant al centre educatiu on està matriculat. En aquest supòsit es procedirà de la següent manera:

1. Els Serveis Territorials de la DGAIA, directament o per mitjà de l'equip tècnic competent del seguiment de la família* i de l'infant (EAIA, ETCA, EVAMI), comunicarà a la direcció del centre educatiu la necessitat de realitzar la recollida de l'infant al centre.
2. La DGAIA explicarà en què consistirà aquesta recollida i juntament amb l'equip tècnic competent i la direcció del centre acordaran, en el seu cas, una data i hora per tal de procedir a la recollida de l'infant.
3. Un cop establerta l'operativa més adient per dur a terme la recollida, els efectius dels Mossos d'Esquadra, que prèviament s'hagi determinat, en els supòsits previstos en el Protocol vigent entre la DGAIA i la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra, acompanyaran als professionals de la DGAIA per tal que aquests puguin fer-la efectiva al lloc on s'hagi establert prèviament. Els professionals de la DGAIA seran els responsables dels desenvolupament de la recollida: notificació, recollida, informació a infants i familiars i trasllat dels infants; utilitzaran els seus propis recursos per tal de traslladar l'infant recollit als centres o dependències de la DGAIA que es designin. Els Mossos d'Esquadra donaran una protecció integral en tot el procés de la recollida, per tal de garantir la integritat física dels professionals que han de dur-la a terme i de l'infant que s'ha de recollir. En tot moment el menor d'edat estarà acompanyat pel director/a o per la persona que aquest/a designi.
4. Els professionals de la DGAIA entregaran al director del centre educatiu un document de comunicació al centre per tal que lliurin l'infant als professionals de la DGAIA (document annex 3).
5. Els professionals de la DGAIA fan la notificació a la família i si això no és possible, els professionals de l'equip tècnic competent (EAIA, ETCA, EVAMI) realitzaran les gestions pertinents per tal de poder localitzar els pares, tutors legals o guardadors de l'infant al domicili familiar o bé al lloc de treball o qualsevol altre adreça possible per tal de donar-los la corresponent notificació de la resolució d'assumpció de funcions tutelars sobre l'infant per part de la DGAIA. També facilitaran una citació als pares, tutors legals o guardadors per tal que compareguin a les dependències dels Serveis Territorials

* L'equip tècnic competent és aquell que ha elaborat el estudi diagnòstic de la situació del menor d'edat i la seva família i ha fet la proposta d'intervenció de la DGAIA. A l'actualitat els equips tècnics competents són : EAIA, ETCA, EVAMI i ECEVU.

d'Atenció a la Infància i l'Adolescència on se'ls informarà de les actuacions realitzades amb el seu fill. L'equip tècnic competent responsable del seguiment de la família de l'infant estarà present a les dependències dels Serveis Territorials d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

6. En el cas de que malgrat totes les actuacions anteriors no hagi estat possible localitzar els pares, tutors legals o guardadors abans que finalitzi l'horari escolar, hi haurà en el recinte escolar un professional adscrit als Serveis Territorials d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i/o EAIA, a l'hora de sortida del centre educatiu esperant els pares, tutors legals o guardadors, per tal que els comuniquin que els infants han estat recollits del centre i on poden adreçar-se als efectes de que els hi donin les explicacions.
7. Si es fa necessari, es demanarà el suport dels Mossos d'Esquadra, en els supòsits previstos en el Protocol vigent entre la DGAIA i la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra.
8. Quan no s'hagi produït la trobada entre el professional de l'EAIA i els pares, tutors legals o guardadors el dia de la recollida, i en cas que aquests, el dia següent o posteriors, demanessin informació al centre educatiu, la direcció del centre els redreçarà a DGAIA.

13. SEGUIMENT DEL PROTOCOL

Per tal de realitzar un seguiment de l'aplicació d'aquest *Protocol de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu*, s'ha de constituir una Comissió Tècnica de Seguiment per membres del Departament d'Ensenyament i del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que es reuneixi periòdicament, i com a mínim semestralment, per tal d'avaluar el desenvolupament i seguiment d'aquest protocol.

14. VIGÈNCIA D'ALTRES PROTOCOLS D'ÀMBIT TERRITORIAL INFERIOR

Aquest Protocol deixa sense efecte el signat el 4 de juny de 2012 i els d'àmbit territorial inferior que estiguin en vigor en la data de signatura d'aquest, en allò que els contradigui.

15. NORMATIVA BÀSICA

- Convenció dels Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989. ratificada per l'Estat espanyol en data 30/11/1990.
- Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat de 13 de desembre de 2006, ratificada per l'Estat espanyol en data 23 de novembre de 2007.
- Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006. (article 17).
- Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'enjudiciament civil.
- Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes.

- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials.
- Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació.
- Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.
- Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i a la família.
- Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, aprovat per Decret 2/1997 de 7 de gener, modificat parcialment pel Decret 127/1997, de 27 de maig.
- Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. (article 11).
- Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.
- Decret 142/2010, d'11 d'octubre pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials.
- Decret 155/2010, de 2 de novembre, de la direcció dels centres educatius públics i del personal directiu professional docent.
- ORDRE BSF/331/2013, de 18 de desembre, pel qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents (DOGC núm. 6530 de 30 de desembre de 2013)

16. BIBLIOGRAFIA

Els Maltractaments Infantils a Catalunya: detecció, intervenció i derivació dels maltractaments infantils pels professionals de l'ensenyament. Departament de Benestar Social, Direcció General d'Atenció a la Infància. Barcelona, 1991.

Guía de Actuación en situaciones de Desprotección infantil: Recepción, investigación, evaluación inicial y elaboración del plan de intervención. Diputación Foral de Guipuzkoa. San Sebastián, 2006.

El Context escolar i els infants en risc de maltractament. Ajuntament de Barcelona, Direcció de Benestar Social. Barcelona, 2007.

El Maltrato Infantil. Propuesta de Actuación para su detección desde el ámbito educativo. Gobierno de Aragón, Instituto Aragonés de Servicios Sociales. Zaragoza, 2007.

Atención al Maltrato Infantil desde el Ámbito Educativo. Región de Murcia, Consejería de Trabajo y Política Social. Murcia del Carmen, 2007.

La detección y notificación en casos de abuso sexual infantil en Aragón, Comunitat Autònoma d'Aragó, 2011.

Protocolo básico de intervención contra el maltrato infantil en el ámbito familiar. Actualizado a la intervención en los supuestos de menores de edad víctimas de violencia de genero, Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2014.

Observació general núm. 12 (2009) sobre el dret de l'infant a ser escoltat, del Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides.

Observació General núm. 13 (2011) sobre el dret del nen a no ser objecte de cap forma de violència o maltractament, del Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides.

Observació general 14 (2013), sobre el dret de l'infant que el seu interès superior sigui una consideració principal, del Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides.

ANNEXOS

ANNEX 1. ELEMENTS DE PREVENCIÓ DAVANT SITUACIONS DE MALTRACTAMENT I ABÚS SEXUAL EN L'ÀMBIT EDUCATIU

1. Elements de prevenció davant situacions de maltractament i abús sexual

- 1.1. Informació sobre abusos sexuals
- 1.2. Educació afectiva i sexual
- 1.3. Educació socioemocional
- 1.4. Clima comunicatiu en l'àmbit escolar
- 1.5. Actituds relacionals entre els professionals dels centres educatius i els infants per evitar situacions no desitjables
- 1.6. Orientacions per a les famílies

2. Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació primària.

http://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictes/maltractament_inf_adolesc/prevencio-abus-sexual-primaria.pdf

3. Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació secundària obligatòria.

http://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictes/maltractament_inf_adolesc/prevencio-abus-sexual-secundaria.pdf

1. ELEMENTS DE PREVENCIÓ DAVANT SITUACIONS DE MALTRACTAMENT I ABÚS SEXUAL

La prevenció de maltractaments i abusos sexuals és una tasca complexa que ha d'implicar tota la societat i, especialment, els principals agents educatius: família i escola. Aquesta prevenció ha d'oferir pautes per als propis infants i adolescents que els ajudin a fer front i/o evitar possibles maltractaments i abusos sexuals, i per als adults que els acompanyen en el seu procés de desenvolupament.

Les orientacions i recursos que s'exposen en el present protocol fan referència als elements de prevenció que cal treballar per evitar situacions no desitjades:

1. Informació sobre abusos sexuals

Disposar de la informació dels maltractaments i abusos sexuals, ajustada a l'edat i nivell evolutiu d'infants i adolescents, és un element clau per a la seva prevenció. La informació proporcionada ha de permetre conèixer les característiques i identificar les situacions que poden comportar risc de maltractament i/o d'abús sexual.

2. Educació afectiva i sexual

Fomentar l'educació afectiva i sexual ha de facilitar que infants i adolescents, d'acord amb la seva edat, assumeixin la seva sexualitat de manera responsable, siguin respectuosos amb ells mateixos i amb els altres, i reconeixin el vincle entre la sexualitat i l'afectivitat per poder prendre decisions informades, autònomes i conseqüents. Una educació afectiva i sexual de qualitat afavorirà l'acceptació positiva de la pròpia sexualitat i promourà relacions interpersonals equilibrades i satisfactòries, factors de protecció enfront possibles maltractaments i abusos sexuals.

3. Educació socioemocional

Acompanyar infants i adolescents en el desenvolupament del seu autoconcepte i la seva autoestima mitjançant l'educació socioemocional contribuirà que se sentin més segurs i aquesta seguretat és un factor de protecció davant d'un possible maltractament o abús sexual. Així mateix, conèixer les pròpies emocions i les dels altres, i capacitar els menors per expressar-les, pot ajudar-los a prendre consciència de com se senten i a revelar una situació de maltractament o d'abús sexual.

4. Comunicació

Crear un clima comunicatiu positiu en el centre i en l'àmbit familiar facilitarà la comunicació de qualsevol fet i, per tant, ajudarà a trencar el silenci que acompanya les situacions de maltractament i abús sexual i que contribueix a perpetuar-les. La comunicació a un adult de confiança o a un company és necessària per tal de poder aturar-les i obtenir l'ajuda necessària. Sistematitzar espais de comunicació apropiats, dur a terme activitats educatives que ajudin a fer aflorar sentiments de malestar o situacions de maltractament i abusos són alguns dels reptes per desenvolupar factors de protecció.

D'altra banda, si bé la majoria de situacions de maltractaments i abusos sexuals es produeixen en l'àmbit familiar, també poden donar-se en l'àmbit escolar. Per garantir, en l'àmbit educatiu, el benestar i la seguretat dels alumnes així com del professorat i personal no docent aquest protocol ofereix orientacions sobre les actituds relacionals entre els professionals dels centres educatius i l'alumnat per evitar situacions no desitjables.

Aquest protocol també ofereix un recull d'activitats didàctiques que té com a finalitat que l'alumnat conegui el propi cos i el dret a la intimitat i la privacitat, que conegui i identifiqui què és un abús i un abús sexual, i que prengui consciència de la necessitat de trencar el silenci davant de qualsevol situació de maltractament o abús sexual.

Finalment, en l'àmbit de la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals, i en el marc de les seves competències, els centres educatius han de sensibilitzar les famílies sobre la importància del nucli familiar en aquesta prevenció i orientar-les perquè puguin informar els seus fills sobre els abusos sexuals, transmetre'ls una visió saludable i positiva de la sexualitat, educar-los socioemocionalment i crear un clima de comunicació positiu i de confiança.

És clau per dur a terme la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals en l'àmbit escolar informar i fer difusió dels elements de prevenció que s'acaben de descriure entre tots els membres de la comunitat educativa.

1.1. INFORMACIÓ SOBRE ABUSOS SEXUALS

*Una **situació d'abús** és aquella en la qual es perjudica una persona perquè és tractada de manera injusta o inapropiada, ja sigui perquè es fa un mal ús del poder, de l'autoritat o de la confiança, elements comuns a tots els tipus d'abusos.*

El Comitè dels Drets d'Infant, en l'Observació general número 13, defineix com a abús sexual "tota activitat sexual imposada per un adult a un nen en contra de la qual aquest té dret a la protecció del dret penal. També es consideren abús les activitats sexuals imposades per un nen a un altre si el

primer és considerablement més gran que la víctima o utilitza la força, amenaces o altres mitjans de pressió. Les activitats sexuals entre nens no es consideren abús sexual quan els nens superen el límit d'edat establert per l'Estat per a les activitats sexuals consentides”.

La informació és un dels elements clau en la prevenció del maltractament i l'abús sexual. Dotar l'alumnat, i la resta de la comunitat educativa, de la informació de maltractaments i abusos necessària i adequada a cadascuna de les etapes educatives (infantil, primària i secundària) els permetrà conèixer el fenomen i identificar les situacions de risc en què es puguin trobar.

La informació que s'ha de donar a l'alumnat ha d'incidir en els aspectes següents:

- Definició d'abús i abús sexual per tal que l'alumnat incorpori el concepte en el seu coneixement i això li permeti identificar les situacions de risc en què es puguin trobar.
 - **Activitat 2. Els abusos.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Primària* s'ofereixen orientacions adreçades als docents per reflexionar amb l'alumnat sobre el concepte d'abús i distingir quan una mostra d'afecte es pot convertir en una situació d'abús sexual.
 - **Activitat 1. Què són els abusos sexuals?** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Secundària* s'ofereixen orientacions adreçades als docents, en què, partint de les idees prèvies de l'alumnat, s'arribi a un millor coneixement sobre el concepte i els factors que defineixen les situacions d'abús sexual.
 - **Parlant prevenim l'abús sexual a menors.** En aquests tallers de la Fundació Vicki Bernadet adreçats a adolescents s'ofereix un espai per conèixer què és un abús sexual infantil, i dotar-los d'eines per poder respondre adequadament davant la revelació d'un abús sexual d'un amic o company.
- La necessitat de prendre consciència que cal promoure el bon ús de les tecnologies per evitar que infants i adolescents puguin exposar-se a situacions no desitjades com ara el *sexting* o el *grooming*
 - **Manual de bons usos digitals.** En aquest manual elaborat pel Departament d'Ensenyament, els adolescents poden trobar informacions, consells i recomanacions per sensibilitzar-los sobre diferents aspectes del món digital.
 - **Adolescència i sexting.** En aquesta guia elaborada per *Pantallas Amigas* s'hi poden trobar consells adreçats als propis adolescents, així com al professorat i les famílies sobre què és el *sexting* i com prevenir-lo.

- **Cuidado con la webcam!** En aquest recurs elaborat per *Pantallas Amigas* es poden trobar cinc animacions per sensibilitzar els infants i adolescents sobre els perills de fer un mal ús de la web cam i ofereix advertiments per a prevenir-los.
 - **El carter.** En aquest vídeo, que forma part de la sèrie *Tu decideixes*, de l'Agència de Protecció de Dades de Noruega, amb traducció al català de l'APdCAT, es mostra una situació que ajuda a reflexionar sobre les repercussions no desitjades de la informació que els joves envien a Internet.
- Cal destacar la importància de donar un suport preventiu als menors d'edat sobre el consum d'alcohol i drogues per tal d'evitar situacions no desitjades o d'abús.
- **Programa Salut i Escola. Guia d'implantació.** En aquest document s'ofereixen orientacions sobre el comportament dels adolescents relacionades amb l'abús de substàncies tòxiques i alcohol, així com orientacions sobre com intervenir-hi.
- Els Drets dels Infants, en concret l'article 19, que insta a protegir infants i adolescents de possibles situacions de maltractament o abús sexual, i el dret a dir NO.
- **Activitat 3. El dret a dir NO.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Primària* s'ofereixen orientacions adreçades als mestres per donar a conèixer els drets de l'Infant, emprant, segons l'edat dels alumnes, el llibre Les tres bessones i els drets de la infància, de l'Ajuntament de Barcelona, o la versió adaptada per a joves de la Convenció dels drets dels infants, d'UNICEF. S'iniciarà en el fet que en determinades situacions tenim el dret a dir "NO" i que cal saber identificar aquestes situacions.
 - **Activitat 4. Els nostres drets: El dret a dir NO.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Secundària* s'ofereixen orientacions adreçades als docents que, partint dels coneixements previs de l'alumnat sobre els drets dels infants, incideixen en el coneixement de la Convenció sobre els Drets dels Infants i, específicament, en el dret a estar protegits de maltractaments, explotació i abusos sexuals, i el dret a dir NO.
 - **Contacontes.** En aquest projecte de la Fundació Vicki Bernadet s'ofereix una informació clara i especialitzada sobre els abusos sexuals infantils, lliure de tabús i falses creences. Dirigit a nens i nenes de 5 a 10 anys s'hi treballa, a través de la narració/escenificació d'un conte

d'elaboració pròpia, la reflexió sobre els drets de la infància i les habilitats necessàries per a la seva autoprotecció davant de situacions de risc.

- Elements que permetin reconèixer el perfil d'una persona maltractadora i quines són les estratègies que utilitza.
- **Activitat 2. L'abusador: perfil i estratègies.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Secundària* es treballa el perfil i les característiques de comportament d'una persona maltractadora.

1.2. EDUCACIÓ AFECTIVA I SEXUAL

L'educació afectiva i sexual és un dels elements de prevenció dels maltractaments i abusos sexuals que es pot dur a terme des dels centres educatius. L'educació afectiva i sexual ha de facilitar a infants i adolescents, d'acord amb la seva edat, reconèixer els diferents nivells de relació afectiva, la qual cosa els ha de permetre assumir de manera responsable la seva sexualitat, ser respectuosos amb ells mateixos i amb els altres, i prendre decisions informades, autònomes i conseqüents. D'aquesta manera, infants i adolescents disposaran de coneixements, habilitats i actituds que els permetin reconèixer i gestionar relacions afectives poc saludables i contribuir així a la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals.

En aquest sentit, la Convenció sobre els Drets de l'Infant recull el dret dels nens a la seva integritat i dignitat, a la seva protecció davant qualsevol forma de violència, abús i explotació. D'altra banda, entre els drets sexuals i reproductius, reconeguts com a part indissoluble dels drets humans (1995)[†], es reconeix el dret a estar informat sobre la sexualitat des de punt de vista biològic, psíquic i social, entenent la sexualitat com “una forma de comunicació humana que permet sentir i expressar benestar, plaer i afectivitat, i reconeixent la possibilitat de tenir relacions sexuals plaents i segures, lliures de coerció, discriminació i violència”, tal i com defineix l'Organització Mundial de la Salut[‡] (OMS, 1983).

Així doncs, els continguts i competències que es desenvolupen mitjançant l'educació afectiva i sexual poden contribuir a garantir la protecció dels infants i adolescents enfront la possibilitat de maltractaments i abusos sexuals, tant pel que fa la prevenció com a l'estimulació de la revelació, i dóna resposta al dret a la informació sobre la sexualitat.

[†] Carta de Drets Sexuals i Reproductius de la IPPF, 1995.

[‡] Organització Mundial de la Salut

L'educació afectiva i sexual s'aborda des de les àrees del currículum de Coneixement del medi natural[§], en l'educació primària, i de Ciències de la naturalesa^{**}, en el tercer curs de l'educació secundària. En tots els casos, de manera ajustada a l'edat dels alumnes, es treballen continguts que fan referència a:

1. Conèixer el cos i valorar la diversitat física.
 - o **Conec el meu cos.** En aquesta unitat didàctica dissenyada per a l'alumnat del primer cicle d'educació primària es proposen activitats per identificar i representar les parts del cos.
2. Comprendre el funcionament del cos i els hàbits saludables.
 - o **Edu3.cat.** En aquest espai del Departament d'Ensenyament i la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) es pot trobar informació sobre el cos humà, salut i hàbits saludables.
3. Reconèixer la dimensió afectiva de la sexualitat .
 - o **Com he canviat. Em sento bé?** En aquesta unitat didàctica, adreçada a l'alumnat del cicle superior d'educació primària, es desenvolupen activitats per tal d'iniciar l'alumnat en l'educació afectiva i sexual a l'adolescència primerenca.
 - o **Afectivitat i sexualitat.** En aquest espai del web de Canal Salut es recull informació adreçada als joves sobre l'enamorament, l'atracció, l'autoestima (acceptació de la imatge corporal), i la sexualitat i el comportament sexual.
4. Conèixer i valorar la diversitat en relació a la sexualitat humana i preservar el dret a la igualtat i no discriminació per raó d'orientació sexual.
 - o **Identitat, gènere i adolescència.** Proposta coeducativa per a la prevenció de la discriminació sexista i homòfoba de l'Institut Català de les Dones (ICD). Aquest treball de recerca ofereix reflexions per al professorat i unitats didàctiques per a l'alumnat d'educació secundària per tal d'educar en el respecte i la igualtat entre les persones i així construir una societat amb una ciutadania lliure, que gaudeixi de la diversitat i que resolgui qualsevol tipus de conflicte sense necessitat de recórrer a la violència.
 - o **Els quaderns de l'Inclou O.** Aquest quadern ofereix materials per a treballar la diversitat afectiva i sexual amb adolescents.
5. Assegurar un desenvolupament personal i social sòlid en relació amb l'autonomia personal, la interdependència amb altres persones i la gestió de l'afectivitat.

[§] Currículum d'educació primària. Àrea de Coneixement del medi natural (p. 84-99)

^{**} Currículum d'educació secundària obligatòria. Àmbit científicotecnològic.

- **Currículum de l'àrea d'Educació en valors socials i cívics de l'educació primària.** Aquesta àrea té com a objectiu donar elements als alumnes perquè siguin capaços de viure plenament, de manera autònoma i responsable.
 - **Guia de recursos d'educació sexual i afectiva.** Aquesta guia, elaborada per la Diputació de Barcelona amb el suport del Centre de Documentació i Recursos Pedagògics de Sida Studi, té com a objectiu apropar els diferents recursos presents a la xarxa en matèria de sexualitat i afectivitat.
- Si bé els continguts curriculars que fan referència a l'educació afectiva i sexual aborden aspectes de la sexualitat que van més enllà dels coneixements purament biològics, cal aprofundir en processos transcendents per a la prevenció com la construcció de relacions afectives respectuoses i lliures, tenint en compte que tots aquests aprenentatges poden contribuir a la protecció d'infants i adolescents davant una situació de maltractament o abús sexual. En aquest sentit, des dels centres educatius es poden dur a terme accions per tal de reconèixer, segons l'edat, els diferents nivells de relació amb altres persones (afectivitat, intimitat, sexualitat i genitalitat), assumir que el pas d'un a l'altre ha de ser voluntari i conscient, identificar l'abús de poder en les relacions afectives, i aconseguir unes relacions personals, plaents, igualitàries, responsables i lliures.
- **Sexe Joves.** Aquest web del Canal Salut de la Generalitat de Catalunya ofereix informació i orientacions per tal de reconèixer diferents tipus de relacions i nivells d'intimitat, i prendre consciència que les relacions afectives han de ser respectuoses i lliures, que no han de fer allò que no desitgin fer i que és necessari aprendre a dir no.
 - **Treu-li suc a la sexualitat. Una visió positiva i saludable de la sexualitat.** Aquesta guia, elaborada per la Diputació de Barcelona, ofereix activitats didàctiques per a l'alumnat i orientacions per al professorat per promoure una sexualitat positiva i saludable i ajudar els alumnes a créixer com a persones i aprendre a respectar-se a si mateixos i als altres.
 - *Orientacions per a l'educació afectiva i sexual a Segon cicle d'ESO: Programa salut i escola.* En aquest document de la Generalitat de Catalunya s'hi poden trobar diferents propostes de continguts i activitats per treballar l'educació afectiva i sexual amb l'alumnat.

1.3. EDUCACIÓ SOCIOEMOCIONAL

Per treballar la prevenció de maltractaments i abusos sexuals des dels centres educatius és necessari implementar programes i desenvolupar actuacions que redueixin els factors de risc i potenciïn els factors de protecció. En aquest sentit, l'educació socioemocional té rellevància en els tres nivells de prevenció dels quals s'ha parlat a la introducció:

- **Prevenció primària:** aquella que té com a objectiu reduir la incidència dels casos d'abusos sexuals. Es tracta d'una intervenció que contribueix a desenvolupar la seguretat personal i proporciona eines d'autodefensa a infants i adolescents mitjançant el desenvolupament adequat de l'autoconcepte, l'autoestima i l'autocontrol, per tal de fer front a una situació de perill.
- **Prevenció secundària:** aquella que s'adreça a infants i adolescents que es troben en situacions de risc. Les actuacions van dirigides a ajudar-los a prendre consciència emocional, poder expressar emocions i sentiments i que aquesta expressió ajudi a la revelació d'una situació de maltractament o abús sexual.
- **Prevenció terciària:** aquella que es du a terme quan ja ha tingut lloc l'abús. Les actuacions que es realitzen tenen un doble objectiu. D'una banda, ajudar infants i adolescents a desenvolupar les destreses de seguretat personal i autodefensa; d'altra banda, contribuir, junt amb el suport terapèutic, a millorar les conseqüències emocionals dels maltractaments i abusos sexuals.

Des dels centres educatius, es poden dur a terme actuacions en el marc de l'educació emocional. En aquest sentit, en el tema **Educació socioemocional** de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del Projecte de convivència de centre que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres educatius s'ofereixen orientacions i recursos per treballar les competències socioemocionals de l'alumnat.

Una altra característica fortament associada a l'efectivitat dels programes preventius fa referència a la incorporació de les famílies, de tal manera que les habilitats i destreses adquirides per nens i nenes es reforcin en l'àmbit familiar. És per això que, des dels centres educatius, es pot facilitar a les famílies orientacions i recursos perquè col·laborin en l'educació socioemocional dels seus fills i filles:

- **Educació en valors: educació socioemocional.** En aquest apartat del web Família i Escola del Departament d'Ensenyament trobareu informació, orientacions i recursos per a les famílies sobre com treballar l'educació socioemocional en l'àmbit familiar.
- **Enquestes d'autoconeixement sobre educació socioemocional.** En aquest apartat del web Família i Escola del Departament d'Ensenyament es pot trobar un qüestionari adreçat a les famílies que les permet determinar els punts forts i febles sobre l'educació socioemocional dels seus fills i les hi ofereix orientacions sobre aquest tema.

1.4. CLIMA COMUNICATIU EN L'ÀMBIT ESCOLAR

La **comunicació** ha de ser un dels puntals de tota actuació preventiva enfront qualsevol procés de trencament de la convivència i de possibles situacions de maltractament o d'abús.

Els estudis realitzats a l'Estat espanyol i en altres països de la Unió Europea, Canadà i EEUU estimen que 1 de cada 5 nens (majoritàriament nenes) pateixen abusos sexuals abans dels 17 anys^{††}. En la majoria de situacions, els abusos es donen en l'àmbit familiar o en l'entorn de confiança de l'infant o l'adolescent, i només se'n denuncien un 20% dels casos. De la resta, un 80%, és molt probable que no se'n sàpiga mai res.

La manca de comunicació, el silenci que acompanya les situacions de maltractament i d'abús, contribueix a perpetuar-les. De fet, el silenci pot ser per a alguns infants i adolescents una estratègia de protecció: "si no ho dic, és que no és real". També pot passar que es mantingui el silenci per por a una amenaça, per una suposada lleialtat a la persona que infringeix el mal perquè és algú amb autoritat, o és algú proper i estimat.

S'evidencia, doncs, la necessitat de **comunicar** una situació d'abús a una persona adulta de confiança, o a un company que en sigui coneixedor, per poder aturar-la i obtenir ajuda. Per tal d'ajudar l'alumnat que ha patit o pateix una situació de maltractament o abús a trencar el silenci i a facilitar la comunicació, des del centre educatiu es poden dur a terme actuacions com:

- Treballar amb l'alumnat l'**assertivitat**, i així capacitar-lo per respondre, demanar ajuda i suport i per informar dels maltractament i/o les situacions d'abús sexual amb l'objectiu d'evitar-los o minimitzar-los.
 - **Activitat 3. El dret a dir NO.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Primària* es proposa donar a conèixer a l'alumnat els seus drets i practicar l'assertivitat mitjançant una proposta adequada a la seva edat.
 - **Activitat 3. Els nostres drets: El dret a dir NO.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Secundària* es proposa donar a conèixer a l'alumnat els seus drets i practicar l'assertivitat mitjançant una proposta adequada a la seva edat.

^{††} ABUSO SEXUAL INFANTIL: MANUAL DE FORMACIÓN PARA PROFESIONALES. Save the Children (2001)
Pereda Beltran (2006) Malestar psicológico en estudiantes universitarios víctimas de abuso sexual infantil y otros estresores. Tesis doctoral (UB)
Campanya contra la violència sexual infantil del Consell d'Europa

- En el tema **Educació socioemocional** de l'aplicació informàtica del Projecte de convivència que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres educatius s'ofereixen orientacions i recursos per treballar les competències socioemocionals de l'alumnat i específicament l'assertivitat.
- Fomentar un **clima comunicatiu positiu** mitjançant una organització adequada i les habilitats comunicatives oportunes, com l'escolta activa, per tal de crear vincles que afavoreixin la comunicació entre els iguals i amb els docents.
 - En el tema **Comunicació** de l'aplicació informàtica del Projecte de convivència que el Departament d'Ensenyament posa a l'abast dels centres educatius s'ofereixen orientacions i recursos en relació amb l'organització i la gestió de centre per facilitar la comunicació.
 - En les **5 Kxs de Convivència: Educació secundària** obligatòria, editat pel Departament d'Ensenyament, es pot accedir a un conjunt de materials per treballar, entre d'altres, la comunicació.
 - En el quadern **Educació per a la convivència. EL BENESTAR A L'AULA. EINES PER A L'ACCIÓ TUTORIAL-1^{‡‡}**, es proporcionen orientacions per tal d'educar per a la convivència, formant persones capaces de construir vincles interpersonals positius i implicar-se en el progrés del grup. S'hi poden trobar activitats dissenyades per treballar la comunicació.
- Crear un **clima comunicatiu facilitador** que propiciï que l'alumnat que pateix maltractament o abús sexual, o que sap que algú l'està patint, pugui comunicar-ho.
 - **Activitat 4. No callis. I si no pots, demana ajuda.** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Primària* es proposa treballar amb l'alumnat la necessitat de comunicar una situació de maltractament o abús sexual per tal de poder intervenir, s'entrenen les habilitats necessàries, i s'insisteix que si no es pot fer, es demani ajuda.
 - **Activitat 3. Les raons del silenci i Activitat 5. I si no pots, demana ajuda.** En aquestes activitats del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Secundària* es proposa donar a conèixer a l'alumnat quines són les raons que poden influir en el fet que algú que pateix una situació de maltractament o

^{‡‡} **Educació per a la convivència. EL BENESTAR A L'AULA. EINES PER A L'ACCIÓ TUTORIAL-1.** M.Carme Boqué, Mireia Codó i Margarita Escoll.

abús sexual no ho denunciï i, una vegada coneguts els motius, proporcionar estratègies perquè es puguin superar i trencar el silenci.

- Potenciar l'existència de **referents comunicatius**, persones amb les quals l'alumnat, en el marc escolar, pot parlar i que poden ser tutors i tutores o altres persones de la comunitat escolar.
 - Afavorir la **tutoria individualitzada** per facilitar la creació de vincles i canals de comunicació amb l'alumnat i per proporcionar-li eines (d'autoconeixement, d'autoestima, de potenciació del pensament crític) que l'ajudin a prendre i mantenir les seves decisions. En els Documents per a l'organització i la gestió dels centres, els centres educatius poden trobar orientacions sobre Orientació educativa i acció tutorial a l'ESO. Concretament, es parla de la tutoria individualitzada com una eina de centre per potenciar l'acompanyament i l'orientació dels alumnes.
- Fomentar les **relacions positives amb els iguals**, sobretot en l'adolescència, per facilitar la cohesió del grup i afavorir la comunicació.
 - **La tutoria entre iguals**. El Departament d'Ensenyament ofereix instruments d'acompanyament entre iguals per crear i enfortir els vincles entre companys i facilitar així la comunicació.
 - **El Projecte Alumnes Acompanyants de l'Institut Castellbisbal** sorgeix amb l'objectiu de millorar la convivència al centre i incrementar el benestar individual i interpersonal dels alumnes participants. Aquest projecte contempla les figures dels alumnes padrins, que fan l'acompanyament d'alumnat nouvingut, i dels alumnes ajudants, que contribueixen de manera global a la millora de la convivència en el centre a partir del foment de l'escolta i la comunicació.
 - Els **cercles de diàleg**^{ss} formen part de les pràctiques restauratives. Faciliten la creació de vincles i el sentiment de comunitat desenvolupant la comunicació, l'empatia, la confiança i la participació.
 - **Activitat 6. Ajudeu els altres. No callis, explica-ho!** En aquesta activitat del *Recull d'activitats didàctiques per a la prevenció d'abusos sexuals. Educació Secundària* es contribueix al fet que l'alumnat prengui consciència i actuï per ajudar un company que pateix una situació de maltractament o abús sexual.
- Compartir amb les famílies la necessitat de crear un bon clima comunicatiu, també en l'àmbit familiar

^{ss} Document del Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament entre iguals: *Pràctiques restauratives. Els cercles de diàleg*

- Al **web Família i Escola** es poden trobar orientacions i recursos sobre la comunicació de mares i pares amb els seus fills i filles. El sentit d'aquestes orientacions és fomentar una comunicació oberta i transparent entre tots els membres de la família, i compartir consignes i estratègies amb l'escola per fer-la més eficaç.
- Informar l'alumnat dels mecanismes i dels organismes on poden adreçar-se per denunciar una situació de maltractament o abús sexual.
 - **SERVEI INFÀNCIA RESPON.** Telèfon 116111. Infància Respon és un servei públic d'atenció exclusivament telefònica, gratuït i permanent, per a la prevenció i la detecció dels maltractaments d'infants i adolescents. Funciona vint-i-quatre hores al dia, els 365 dies de l'any. Mitjançant aquest servei, la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA) endega l'activació dels protocols que corresponguin, mobilitza l'equip a qui pertorqui actuar (segons la tipologia de la trucada)
 - **Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra. Telèfon 061.**
 - **Telèfon d'emergències. 112**
 - **Fiscalia de menors o Jutjat de guàrdia.**

1.5. ACTITUDS RELACIONALS ENTRE ELS PROFESSIONALS DELS CENTRES EDUCATIUS I ELS INFANTS PER EVITAR SITUACIONS NO DESITJABLES

Les dades disponibles suggereixen que, a Europa, un de cada 5 infants o adolescents són víctimes d'algun tipus de violència sexual. S'estima que entre el 70 i el 85% dels casos^{***}, la persona que abusa és algú a qui els infants o adolescents coneixen i hi confien. Així, si bé la majoria de situacions de maltractaments i abusos sexuals als infants es produeixen dins l'àmbit familiar, hi ha un nombre rellevant de casos que també es donen en l'àmbit escolar.

Encara que la immensa majoria dels centres educatius de Catalunya no presenten cap problemàtica relacionada, cal garantir que els centres esdevinguin en tot moment entorns segurs i saludables per a tots els seus membres, tant per a l'alumnat, que cal protegir de possibles maltractaments o abusos sexuals, com per al professorat o personal no docent, que pot veure's implicat en situacions no desitjables (rumors, acusacions, falses denúncies, etc.).

^{***} **One in five.** Consell d'Europa (2014)

En aquest sentit, l'article 19 de la Convenció sobre els Drets dels Infants insta a les administracions a prendre totes les mesures pertinents per protegir els menors de 18 anys contra els maltractaments, l'explotació i els abusos sexuals. Així mateix, l'article 14 de la Llei 31/1995, de 8 de novembre, de prevenció de riscos, estableix el dret dels treballadors a una protecció eficaç en matèria de seguretat i salut en el treball, així com el deure de les administracions públiques de protecció del personal al seu servei.

A continuació, i amb la finalitat de fer dels centres educatius espais segurs, s'ofereixen un conjunt de orientacions.

▪ **Recomanacions pel que fa a l'àmbit relacional**

Les situacions de maltractament i abús sexual a infants i adolescents s'emmarquen dins d'un context d'abús de poder on l'adult utilitza la seva situació privilegiada per manipular o coaccionar l'infant o l'adolescent i satisfer els seus desitjos.

Tal com s'ha comentat anteriorment (vegeu document [1.4 Clima comunicatiu en l'àmbit escolar](#)), els centres educatius han de potenciar unes relacions que afavoreixin que la comunicació es propiciï de manera natural. Aquestes relacions s'han de basar en la confiança entre tots els seus membres i en el fet que els adults esdevinguin persones de referència per a infants i adolescents.

D'altra banda, en la relació específica dels professors amb l'alumnat, els docents han de ser conscients que la seva actitud s'ha de regir per la responsabilitat i l'exemplaritat i no incórrer mai en un excés de confiança o proximitat que podria derivar en malentesos o situacions d'ambigüitat. Per tant, cal que el professorat mantingui una relació prou propera amb els alumnes per facilitar la comunicació de possibles situacions de risc, però alhora guardar les distàncies pròpies del seu rol per prevenir-les.

Relacions presencials

Les relacions que s'estableixin en el centre haurien d'estar regides, en un marc de respecte mutu, per la confiança i una definició clara del rol del professor, amb l'objectiu d'afavorir la comunicació i alhora evitar situacions de risc. El centre, doncs, hauria de tenir en compte orientacions adreçades a:

Afavorir la comunicació:

- Afavorir un clima comunicatiu en el centre educatiu (vegeu document [1.4 Clima comunicatiu en l'àmbit escolar](#)).
- Exercir per part del professorat un lideratge positiu per aconseguir esdevenir persona de referència i de confiança.

- Fomentar les relacions positives entre els iguals per facilitar la cohesió del grup i la comunicació.
- Potenciar l'existència de referents comunicatius, persones amb les quals l'alumnat, en el marc escolar, pot parlar i que poden ser tutors i tutores o altres persones de la comunitat escolar, amb qui l'alumnat pugui establir vincles afectius que també facilitin la comunicació.

Evitar situacions de risc:

- Promoure entre el professorat un model de conducta, basat en el seu rol, que no generi sentiments de confusió ni desorientació entre els alumnes.
- Evitar el contacte físic que pugui ser malinterpretat.
- Garantir que les trobades amb alumnes fora del centre s'emmarquin en el procés d'ensenyament-aprenentatge i les activitats didàctiques.

Relacions no presencials: bon usos digitals

Les tecnologies digitals constitueixen un sistema d'informació i comunicació ràpid i eficaç, tant en l'àmbit educatiu com en d'altres àmbits, així com un espai de relació interpersonal molt ric i que ofereix moltes possibilitats. Tanmateix, cal ser rigorós i vetllar per la seguretat i la responsabilitat en el seu ús per evitar situacions de risc; en conseqüència, el centre hauria de prendre en compte orientacions com:

- Tenir definida una política de centre pel que fa a la comunicació per mitjans digitals amb les famílies i entre professors i alumnes que sigui coneguda per totes les parts.
- Els criteris a l'hora de definir aquesta política de centre han de tenir en compte:
 - o El respecte a la privacitat de les dades personals
 - o La seguretat de l'entorn de comunicació
 - o La confidencialitat de la comunicació
 - o La traçabilitat dels missatges
 - o L'estil de comunicació
 - o La tipologia de continguts a comunicar
- És recomanable utilitzar entorns d'àmbit educatiu, ja sigui entorns web o aplicacions mòbils. Existeixen un bon nombre d'aplicacions i serveis que segueixen aquests requisits d'ús professional i que fan, per tant, innecessari l'ús d'altres xarxes socials o aplicacions informals.

- En cas de mantenir contacte mitjançant correu electrònic o xat, es recomana crear un perfil professional obert al públic en general o a la resta de la comunitat educativa i evitar utilitzar el correu personal.
- Cal recordar que per tal que els **alumnes menors de 14 anys** es donin d'alta per a l'ús de serveis web (correu, xarxes socials, etc.), encara que siguin aplicacions educatives d'aquests serveis, **es necessita una autorització del pare, la mare o el tutor legal** especificant quins serveis s'utilitzaran i amb quina finalitat. Amb **alumnes majors de 14 anys** es recomana informar pares, mares, tutors legals o guardadors de quins serveis es faran servir i advertir que la responsabilitat per possibles mals usos és de l'alumne.

▪ **Recomanacions pel que fa a l'àmbit organitzatiu:**

Per tal d'evitar situacions de risc és necessari un marc organitzatiu que gestioni de forma efectiva els recursos humans i materials, amb una atenció especial a la gestió del temps i dels espais. En aquest sentit, convé que el centre tingui present orientacions com:

- Determinar temps i espais apropiats per atendre l'alumnat i que aquesta informació sigui pública: horari d'atenció, espais habilitats (departament, despatx d'entrevistes, etc.).
- Afavorir que les consultes de dubtes o aclariments es facin en petit grup.
- A l'hora de realitzar entrevistes individuals amb els alumnes:
 - o habilitar espais adients: un lloc conegut de tothom, amb registre d'ús i visibilitat des de l'exterior (finestres, portes de vidre...),
 - o procurar mantenir les portes obertes,
 - o recollir els continguts de l'entrevista en una fitxa o registre (carpeta de tutoria, quadern del docent, etc.).
- Tenir especial cura en l'ús d'espais com vestidors, dutxes o lavabos:
 - o supervisar regularment l'ús d'aquests espais,
 - o donar orientacions als alumnes per evitar que qualsevol company es quedi sol en aquests espais (per exemple, al final de classe d'educació física),
 - o procurar que el professorat entri acompanyat en aquests espais si un alumne s'hi queda sol i cal ser atès,
 - o tancar amb clau aquests espais quan no se'n faci ús.

1.6. ORIENTACIONS PER A LES FAMÍLIES

Si bé el paper dels centres educatius és el de l'educació formal dels alumnes, la família és el primer agent educatiu i, per tant, la primera responsable de l'educació dels fills, tal i com indica la *Llei 14/2010 de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència*.

En el mateix sentit, les administracions tenen la responsabilitat de facilitar orientacions i eines adequades a les famílies per tal d'afavorir la seva tasca educadora i l'acompliment de les seves funcions, com insta la *Llei 18/2003, de 4 de juliol, de suport a les famílies*.

D'altra banda, la col·laboració entre el centre educatiu i les famílies és fonamental per tal de vehicular una acció coherent i coordinada en qualsevol tema que afecti el procés educatiu dels alumnes. En el cas de l'educació per a la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals, un fenomen en què incideixen múltiples factors, la importància d'aquesta col·laboració pren especial rellevància.

Per tal d'implicar les famílies en l'educació per a la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals, els centres educatius poden dur a terme les següents actuacions:

A- Sensibilitzar les famílies sobre la importància de potenciar aquells aspectes clau que poden prevenir i, per tant, contribuir a evitar o aturar els maltractaments i abusos sexuals.

- **Informar els fills** sobre què són els abusos sexuals, ja que la informació és un dels elements clau en la prevenció del maltractament i l'abús sexual perquè els permetrà conèixer el fenomen i identificar les situacions de risc que es puguin trobar.

Recursos:

- Com parlar de l'abús sexual amb els fills. CAP Sant Rafael . En aquest article es reflexiona sobre la necessitat de parlar amb els fills sobre què són els abusos sexuals perquè puguin tenir eines per prevenir aquest tipus de violència.
 - Estela, crida ben fort! En aquest conte de Ben Oild es presenta un cas d'abús sexual que pot servir a les famílies per tractar el tema amb els fills i donar-los eines per fer front a aquesta situació.
 - La Regla de Kiko. En aquesta guia senzilla publicada pel Consell d'Europa, les famílies poden trobar orientacions i recursos sobre com explicar als fills quines parts del cos han d'evitar que altres persones els toquin, com reaccionar i a qui demanar ajut.
- **Transmetre als fills una visió saludable i positiva de la sexualitat** perquè d'aquesta manera podran reconèixer els diferents nivells de relació d'afecte entre persones, la qual cosa els permetrà assumir de manera responsable la seva sexualitat, ser respectuosos amb ells mateixos i amb els altres, i prendre decisions informades, autònomes i conseqüents. D'aquesta manera, infants i adolescents disposaran de coneixements, habilitats i actituds que

els permetran reconèixer i gestionar relacions afectives no saludables, contribuint així a la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals.

Recursos :

- Afectivitat i sexualitat. Són educables? En aquest quadern editat per la Fundació Víctor Grífols i Lucas, hi ha un apartat específic sobre el rol de la família en l'educació afectiva i sexual dels fills.
 - Parlem de sexe a casa. Guia per a una bona educació sexual i afectiva. En aquesta guia per a famílies, publicada per l'editorial EUMO, es donen orientacions sobre com educar els fills en aquest aspecte des de la infantesa fins a l'arribada a l'adolescència.
- **Educar socioemocionalment els fills** perquè puguin prendre consciència emocional i expressar emocions i sentiments de manera que aquesta expressió ajudi a la revelació d'una situació de maltractament o abús sexual. Les famílies han de treballar també amb els fills l'assertivitat, com a capacitat de mantenir una actitud de confiança i seguretat en un mateix, perquè puguin ser capaços de respondre, demanar ajuda i suport davant de les situacions de maltractament o d'abús sexual i així evitar-los o minimitzar-los.

Recursos :

- Educació socioemocional. En diferents apartats del web Família i Escola del Departament d'Ensenyament, s'ofereix informacions a les famílies per franges d'edat, una recomanació en format vídeo, a càrrec d'un expert, i una enquesta d'autoconeixement per saber com estan treballant l'educació socioemocional amb els fills.
 - Claus per a l'educació emocional en l'àmbit familiar. En aquest article de la Fundació Faros s'ofereixen orientacions sobre l'educació dels fills en el control i coneixement de les seves emocions.
- **Crear un clima comunicatiu familiar positiu** i de confiança amb els fills que tingui en compte l'afecte, l'escolta activa, el respecte i el diàleg. D'aquesta manera es contribuirà a crear un ambient que faciliti que els fills puguin expressar preocupacions, consultar dubtes o comunicar les possibles situacions de maltractament o abús en què es puguin trobar, ja que la manca de comunicació, el silenci que acompanya les situacions de maltractament i d'abús, contribueix a perpetuar-les.

Recursos :

- Comunicació. En aquest espai del web Família i Escola del Departament d'Ensenyament, les famílies poden accedir a informacions sobre la importància de la

comunicació amb els fills, així com a un recull d'eines i recursos que els poden ajudar a establir un clima comunicatiu i de confiança.

B- Oferir elements de detecció a les famílies que les ajudin a saber si el seu fill pot estar patint alguna mena de maltractament o abús sexual.

Des del centre educatiu, cal orientar les famílies sobre el seu paper principal en la detecció de possibles casos de maltractament o abusos en els fills, destacant que la presència aïllada d'alguns dels senyals d'alarma que s'apunten seguidament no tenen per què ser indicatiu ferm d'abús sexual.

Alguns dels senyals d'alerta en els fills que poden observar les famílies són:

Educació Infantil i Primària

1. Té la roba interior estripada, bruta o tacada, i les seves explicacions resulten poc convincents.
2. Torna a patir enuresis quan ja havia assolit el control dels esfínters.
3. Fa dibuixos que mostren continguts o situacions de caire sexual.
4. Manifesta en el seu joc comportaments sexuals propis dels adults.
5. Mostra una conducta massa sexualitzada.
6. Es queixa de dolors, picors o ferides en les zones genitals o anals.
7. Té una por irracional a quedar-se sol amb un familiar o una persona coneguda.
8. Pateix regressions en el comportament i torna a tenir conductes anormalment infantils.
9. Manifesta canvis de comportament relacionats amb el son (rutines d'anar a dormir, malsons recurrents, etc.).
10. Busca constantment la protecció dels adults.
11. Mostra canvis emocionals importants en el seu estat d'ànim, en les seves relacions, etc.
12. Mostra una davallada significativa el seu rendiment escolar.

Educació Secundària

1. Té la roba interior estripada, bruta o tacada, i les seves explicacions resulten poc convincents.
2. Es queixa de dolors, picors o ferides en les zones genitals o anals.
3. Rebutja de manera taxativa tractar temes amb contingut sexual.
4. Evita quedar-se sol amb un familiar o una persona coneguda.
5. Pateix regressions en el comportament i torna a tenir conductes anormalment infantils.
6. Mostra canvis emocionals importants en el seu estat d'ànim, en les seves relacions, etc.
7. Busca la manera d'amagar el seu cos o es nega a mostrar-lo (a l'hora de canviar-se de roba, a la dutxa, a la piscina, a la platja, etc.).
8. Busca excuses per evitar un examen mèdic.
9. Manifesta canvis de comportament relacionats amb el son (les rutines d'anar a dormir, malsons recurrents, etc.)

10. Mostra una davallada significativa el seu rendiment escolar.

11. Està embarassada i les explicacions que dóna respecte de la paternitat no són clares.

C- Insistir en la importància de la comunicació entre la família i el centre educatiu de manera que, davant de qualsevol sospita, puguin compartir-la i fer front a la situació conjuntament.

Per tal de crear vincles amb les famílies que reforcin la confiança i el coneixement mutu, els centres educatius disposen d'eines com són l'acció tutorial compartida, els projectes compartits i les activitats de formació entre iguals, que poden ajudar a assolir aquests vincles de comunicació.

Recursos:

- **Mòduls formatius.** En aquest apartat del web Família i Escola podeu trobar diversos mòduls formatius per a famílies que es poden desenvolupar conjuntament amb els docents del centre.
- **Acció tutorial compartida.** En aquest apartat del web Escola i Família de l'Xtec podeu consultar recursos i bones pràctiques per afavorir una major relació i cooperació entre la família i el tutor en l'acompanyament i seguiment de cada alumne.

2. RECURS D'ACTIVITATS DIDÀCTIQUES PER A LA PREVENCIÓ D'ABUSOS SEXUALS. EDUCACIÓ PRIMÀRIA.

http://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictes/maltractament_inf_adolesc/prevencio-abus-sexual-primaria.pdf

3. RECURS D'ACTIVITATS DIDÀCTIQUES PER A LA PREVENCIÓ D'ABUSOS SEXUALS. EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA.

http://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictes/maltractament_inf_adolesc/prevencio-abus-sexual-secundaria.pdf

Annex 2. INDICADORS DE MALTRACTAMENT

2. INDICADORS DE MALTRACTAMENT

L'article 79 de la *Llei 14/2010, de 27 de maig dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència* obliga a l'elaboració de llistes d'indicadors i de recomanacions quan estableix el següent: "El departament competent en infància i adolescència, en col·laboració amb altres departaments de la Generalitat, les universitats i els col·legis professionals i altres entitats dedicades als infants i als adolescents, ha d'elaborar llistes d'indicadors i factors de risc i llistes d'indicadors i factors de protecció i resiliència. Així mateix, ha de formular les recomanacions específiques per tal de facilitar i promoure la identificació d'aquests indicadors o factors i la valoració consegüent de la situació de l'infant o l'adolescent. Aquestes llistes i recomanacions es poden actualitzar i modificar sempre que ho aconsellin els avenços en el coneixement científic i professional."

En compliment d'aquesta obligació es va dictar l'*ORDRE BSF/331/2013, de 18 de desembre, pel qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents* (DOGC núm. 6530 de 30 de desembre de 2013).

Aquest Ordre va establir tres tipus de llistats:

1. Llistes d'indicadors i de factors de risc, protecció i pronòstic.
2. Llistes d'indicadors per detectar les situacions de risc i de desemparament.
3. Llistes d'observacions de maltractament infantil

Els criteris que estableix aquesta norma vinculen tots els equips, professionals i òrgans administratius que intervenen en la detecció i protecció davant situacions de risc i de desemparament dels infants i adolescents

Els destinataris del tercer llistat, les llistes d'observacions de maltractament infantil són la ciutadania en general i, principalment, els professionals dels sectors policial, social, educatiu i de salut.

L'Ordre estableix també que el departament competent en infància i adolescència pot desenvolupar instruments de suport tecnològic per facilitar la valoració general de la situació informada, a partir dels indicadors i dels factors objectivats i, si escau, establir l'orientació respecte de les accions recomanables a emprendre,

D'acord amb això, s'ha desenvolupat El Simulador del Mòdul de Suport a la Gestió del Risc (SMSGR) en el qual s'han agrupat els indicadors de maltractament en blocs o àrees d'observació. Cada indicador s'ha desglossat en una sèrie d'observacions per tal de facilitar la tasca de detecció dels professionals, atès que els apropa a la quotidianitat i la realitat del treball des de cada àmbit d'actuació (salut, educació, policial i de serveis socials).

Pel que fa a l'àmbit d'educació les observacions que d'acord amb l'Ordre *BSF/331/2013* recull el SMSGR són les següents:

A. ASPECTE FÍSIC I SITUACIÓ PERSONAL DE L'INFANT

A1. La higiene de l'infant és deficient

- 1 Porta la roba bruta
- 2 Presenta olors desagradables

- 3 Porta roba i/o calçat inadequats
- 4 Presenta una higiene corporal deficient
- 5 Mostra lesions cutànies amb enrogiment de la pell a la zona dels bolquers

A2. L'alimentació de l'infant és descuidada o insuficient

- 1 Assisteix a l'escola sense esmorzar o no en porta
- 2 Demana o roba menjar, diu que passa gana, que a casa no li donen menjar
- 3 Hi ha indicis d'una alimentació molt deficient i inadequada

A3. L'infant mostra cansament habitual

- 1 Es mostra cansat sense justificació
- 2 S'adorm a classe

A4. Manifestacions de dolences físiques per part de l'infant

- 1 Es queixa sovint de dolor (mal de panxa, mal de cap...)
- 2 Està constantment malalt/a
- 3 Presenta ferides, cops, etc., que semblen produïdes accidentalment

A5. L'infant és receptor de violència física de forma intencionada

- 1 Presenta ferides o rascades
- 2 Presenta senyals de mossegades
- 3 Presenta cops en el cos
- 5 Presenta cremades
- 6 Presenta manca de flocs de cabell
- 8 Presenta vessaments oculars
- 10 Presenta talls o punxades
- 11 Presenta fractures òssies
- 14 Presenta dolor en determinades parts del cos
- 15 Manifesta o assenyala amb gestos que els seus progenitors són els causants de les lesions
- 16 Manifesta que està sent receptor de violència física per part d'algú del seu entorn
- 17 Dóna explicacions estranyes o poc convincents respecte a les lesions que presenta

A6. L'infant pot estar patint actualment abusos sexuals

- 1 Presenta dolor / picor en la zona anal / genital
- 2 Té molèsties quan camina o s'asseu
- 4 És una nena o adolescent embarassada (especialment si es nega a identificar el pare)
- 9 Presenta dolors freqüents sense causa aparent
- 12 Hi ha indicis que l'estan forçant en activitats sexuals (abús sexual)
- 13 Explica que està patint abusos sexuals per part d'algú del seu entorn
- 14 Manifesta o assenyala amb gestos que els seus progenitors són els causants de l'abús sexual
- 15 Dóna explicacions estranyes o poc convincents respecte a les lesions que presenta

A7. L'infant va patir, en el passat, maltractament

- 1 Va patir, en el passat, algun tipus d'abús sexual
- 2 Va patir, en el passat, agressions físiques
- 3 Va patir, en el passat, maltractament prenatal

A8. L'infant té símptomes compatibles amb el fet d'haver patit o estar en risc de patir mutilació genital

- 2 Hi ha indicis d'haver patit una MGF: ve trista del viatge al seu país...
- 3 Hi ha indicis que fan pensar que pot estar en risc de patir una MGF

A9. Manifestacions d'altres persones, professionals o membres de la família

- 1 Han observat situacions que fan pensar en un abús sexual o en sospiten
- 2 Diuen que els progenitors o guardadors el peguen
- 3 Senten que rep agressions verbals i/o físiques (cops, plors, crits, etc.)

A10. Situacions que fan que l'infant es trobi greument desprotegit

- 1 Està en una situació sobrevinguda en què ningú se'n fa càrrec
- 2 Pateix una desatenció alimentària que per edat o condicions especials suposa un risc de mort
- 4 No rep el tractament per una malaltia greu, posant en risc la seva vida
- 8 Pateix una situació de perill greu que li fa sol·licitar protecció immediata
- 9 Pateix amenaces de mort o abandonament dels progenitors o guardadors

B. ÀREA EMOCIONAL I COMPORAMENTAL DE L'INFANT

B1. Conductes dissocials i/o agressives de l'infant (dintre o fora de l'escola)

- 1 Comet petits furtis
- 3 Presenta una conducta agressiva física contra terceres persones
- 4 Presenta una conducta agressiva verbal contra terceres persones
- 5 Presenta una conducta destructiva amb objectes
- 6 Es relaciona amb un grup d'amics conflictiu
- 7 Manté sovint conductes de provocació (desafiant...)
- 8 Fa actes de vandalisme, racisme o xenofòbia
- 9 Transgredeix les normes sistemàticament i menteix

B2. Conductes de risc vers el mateix infant (dintre o fora de l'escola)

- 3 S'exposa a situacions de risc (conducció temerària, *metring*, mal ús de les tecnologies)
- 4 Diu coses que indiquen que pensa sovint en el suïcidi o ha fet un intent de suïcidi
- 5 S'autolesiona
- 6 Es provoca el vòmit, pren laxants, es nega a menjar...
- 7 Presenta manca d'autocontrol

B3. L'infant consumeix substàncies tòxiques

- 1 Consumeix alcohol
- 2 Consumeix altres drogues
- 4 Consumeix tabac
- 5 S'observen estats que fan pensar que ha consumit (ulls vermells, olor d'alcohol, eufòria/tristesesa...)
- 6 Presenta símptomes compatibles amb una síndrome d'abstinència

B4. Manifestacions de por i/o angoixes

- 1 Manifesta accions defensives davant qualsevol aproximació física
- 2 No vol fer activitats que requereixen mostrar parts del cos (per amagar cops...)
- 3 Sembla tenir por dels seus progenitors o manifestar-los rebuig
- 4 No vol anar-se'n a casa

- 5 Mostra un alt nivell d'ansietat davant activitats normals com el canvi de bolquers
- 6 Presenta dificultats greus per calmar-se en braços de qui en té cura
- 7 Es preocupa molt d'estar a l'alçada de les expectatives dels progenitors o per ser acceptat
- 8 Mostra sentiments de culpabilitat de la situació viscuda
- 9 Manifesta que no el deixen entrar a casa o que l'han fet fora
- 10 Mostra senyals d'ansietat
- 11 Manifesta que vol ingressar a un centre

B5. Alteracions en la relació amb els altres (dintre o fora de l'escola)

- 1 Manifesta una familiaritat excessiva amb estranys (marxa fàcilment amb persones desconegudes)
- 2 Crida contínuament l'atenció
- 3 Fa demandes continuades d'afectivitat
- 4 No interacciona, no fixa la mirada, sovint sembla absent
- 5 Sembla tenir dificultat per formar vincles afectius estables
- 6 Presenta problemes de relació amb el grup d'iguals

B6. Altres manifestacions d'alteració de l'estat d'ànim

- 1 Mostra un aspecte trist i/o plora sovint sense causa aparent
- 2 Es mostra passiu i retret i/o s'aïlla
- 3 Fa comentaris que semblen indicar que té una autoestima baixa
- 4 Manifesta sovint conductes que corresponen a una edat inferior (conductes regressives)
- 5 Manca de plor i absència de queixa davant del dolor
- 6 Es mostra inquiet/a, neguitós/a
- 7 Presenta trastorns d'alimentació (vòmits, diarrees, anorèxia del lactant)
- 8 Presenta desordres greus associats amb el dormir

B7. L'infant presenta comportaments d'autoestimulació compulsiva

- 1 Fa balancejos compulsius
- 2 Presenta masturbació compulsiva
- 3 Es dona cops de cap de forma voluntària i repetida

B8. L'infant presenta comportaments sexualitzats inadequats per l'edat

- 1 Manifesta conductes i preocupacions sexuals o utilitza termes inadequats per la seva edat
- 2 Assetja o agredeix sexualment altres infants o adolescents
- 3 Manifesta, de forma recurrent, tenir por a un embaràs o a la sida
- 4 Mostra promiscuïtat sexual

B9. L'infant està adoptant rols que no li corresponen per edat

- 1 Assumeix responsabilitats impròpies de l'edat amb membres de la família o tasques de casa
- 2 Adopta un rol cuidador respecte als progenitors o guardadors (inversió de rols)

C. DESENVOLUPAMENT I APRENENTATGE DE L'INFANT

C1. L'infant presenta dificultats destacables en els aprenentatges escolars

- 1 Manifesta problemes d'atenció i concentració
- 2 Presenta poca constància en les activitats escolars i deixa de fer els deures amb freqüència
- 3 Està matriculat en un nivell inferior al que li correspon per edat o en un recurs especial

- 4 Presenta dificultats d'aprenentatge
- 5 Presenta canvis sobtats en el seu rendiment escolar
- 6 Presenta repetits canvis de centre educatiu al llarg de l'escolaritat

C2. L'infant presenta un retard en el desenvolupament

- 1 Presenta retard en l'adquisició de capacitats verbals, cognitives o socials pròpies de l'edat
- 2 No respon als estímuls com seria d'esperar per l'edat
- 3 No se li observen habilitats i/o el to motriu pròpis de l'edat
- 4 Presenta pes i talla molt inferiors per l'edat
- 5 No mostra joc imitatiu/manipula els objectes de manera estereotipada sense desig d'explorar

C3. L'infant sovint té dificultats en el control d'esfínters

- 1 Presenta problemes d'enuresi, amb relativa freqüència
- 2 Presenta problemes d'encopresi, amb relativa freqüència

C4. Presenta problemes amb l'assistència escolar

- 1 Marxa de classe o d'escola davant qualsevol contrarietat
- 2 Fa faltes d'assistència injustificades i/o absentisme escolar o laboral
- 3 Ha abandonat l'escolaritat en etapa obligatòria

D. RELACIÓ DELS PROGENITORS O GUARDADORS AMB L'INFANT

D1. Els progenitors o guardadors manifesten rebuig vers l'infant

- 1 Manifesten una imatge negativa de l'infant i no li reconeixen valor positiu
- 2 Li repeteixen que no l'estimen
- 3 Es riuen de les seves dificultats
- 4 El critiquen, avergonyeixen, desqualifiquen, insulten, ridiculitzen o amenacen
- 5 Minimitzen els episodis de pena, malaltia o dany físic de l'infant
- 6 Manifesten enuig quan l'infant es fa mal
- 7 No s'observa mai cap expressió física d'afecte del progenitor/a vers l'infant
- 9 Són coneixedors de la situació de maltractament que pateix i no el protegeixen
- 10 Són coneixedors de la situació d'abús sexual que pateix i no el protegeixen
- 11 No permeten a l'infant contacte tàctil amb ells (carícies, moixaines, tendresa...)
- 12 El fan fora de casa o diuen que no volen saber res d'ell
- 13 Tracten de manera molt desigual els germans

D2. El seguiment i control de la salut de l'infant no sembla l'adequat

- 1 Porten l'infant malalt a l'escola
- 2 No atenen les malalties o danys físics de l'infant
- 4 No tenen cura de les deficiències visuals, auditives, etc. de l'infant
- 6 No assisteixen als serveis especialitzats indicats o derivats (atenció precoç, salut mental)
- 7 No accepten la malaltia de l'infant i per tant no li proporcionen l'assistència que necessita

D3. Hi ha sospites de manipulació de la salut de l'infant per part dels progenitors

- 1 Porten sovint medicaments a l'escola sense justificant mèdic
- 2 Li atribueixen sovint malalties dubtoses o símptomes no observats a l'escola
- 4 Fa faltes d'assistència reiterades per malalties sense justificació mèdica
- 6 Fa múltiples ingressos hospitalaris

D4. Els progenitors o guardadors aïllen l'infant de l'entorn social

- 1 Es mostren extremament protectors o controladors de l'infant
- 2 No deixen a l'infant estar amb amics
- 3 Eviten que l'infant es relacioni amb altres adults que no siguin ells
- 4 Li repeteixen que no hi ha ningú més en el món en qui s'hi pugui confiar, fora d'ells
- 5 Es mostren molt possessius respecte a l'infant

D5. Els progenitors o guardadors es despreocupen de les activitats escolars i d'oci de l'infant

- 1 S'obliden de recollir l'infant a l'escola o el vénen a recollir o el porten molt tard
- 2 Es despreocupen per l'oci de l'infant
- 3 No es preocupen pels continguts de les activitats que fa l'infant (violència, pornografia...)
- 5 Hi ha un abandonament escolar consentit i/o afavorit
- 6 No assisteixen a les reunions ni entrevistes amb l'escola quan se'ls cita
- 7 Són causants o consentidors de les faltes d'assistència i/o absentisme escolar de l'infant
- 8 Desconeixen el curs on va, el professor, els seus amics, quines activitats ha de fer...
- 9 No es preocupen que l'infant porti el material escolar (xandall...)

D6. Els progenitors o guardadors no atenen les necessitats bàsiques de l'infant

- 1 Desatenen les necessitats bàsiques de l'infant (alimentació, higiene...)
- 2 No respecten els hàbits o rutines que l'infant necessita (hores de son/descans, àpats...)
- 5 Mostren un desconeixement de les necessitats emocionals i d'estimulació de l'infant
- 6 No li faciliten l'ajuda/orientació que necessita o no col·laboren amb els serveis que l'atenen
- 7 S'encarreguen de l'infant altres familiars, amics o veïns no adequats
- 8 S'encarreguen de l'infant altres familiars, amics o veïns per despreocupació dels progenitors
- 9 Es dona una absència de supervisió de l'infant (risc d'accidents domèstics)
- 10 Prioritzen assumptes propis en detriment de l'atenció a l'infant, podent evitar-ho

D7. Els progenitors o guardadors terroritzen o intimiden l'infant

- 1 Terroritzen l'infant (amenacen amb mutilar-lo, matar-lo, vendre'l, trenquen les seves coses)
- 2 Utilitzen sistemàticament la por com a forma de disciplina
- 3 Mostren violència manifesta contra les persones davant de l'infant
- 5 Amenacen l'infant de fer-li mal, diuen que no responen dels seus actes
- 6 Utilitzen un tracte colèric i explosiu amb l'infant
- 7 Mostren violència manifesta contra animals o coses davant de l'infant

D8. Els progenitors o guardadors poden estar explotant o corrompent l'infant

- 1 Hi ha indicis que podrien estar forçant o consentint una situació d'explotació laboral
- 3 Hi ha indicis que fan pensar que podrien estar forçant l'infant en activitats sexuals
- 5 Utilitzen l'infant per la mendicitat
- 7 Fan actes sexuals davant l'infant o el sotmeten a veure material pornogràfic
- 8 Subministren substàncies tòxiques a l'infant (alcohol, cànnabis, tabac, etc.)

D9. Els progenitors o guardadors mostren incapacitat de control de l'infant

- 1 Es queixen sovint que "no poden" amb l'infant, que els és massa difícil
- 2 Manifesten que volen ingressar-lo en un centre a causa de la seva conducta
- 3 Manifesten que tenen por de l'infant i/o que n'han rebut amenaces o els ha agredit
- 4 Manifesten que té atacs de violència incontrolable

D10. Els progenitors o guardadors mostren pautes educatives no adequades amb l'infant

- 1 Utilitzen el càstig físic com a mètode habitual de disciplina
- 2 Utilitzen habitualment mètodes o pautes educatives extremament rígids i poc flexibles
- 3 No tenen en compte la seva opinió en cap de les decisions que l'afecten directament
- 4 El pressionen de manera desmesurada perquè tregui bones notes o destaquï en alguna activitat
- 5 Inculquen en l'infant odi o prejudicis religiosos, ètnics, culturals o d'altre tipus
- 6 El culpabilitzen dels problemes familiars (no fa prou per ells, es presenten com a màrtirs)
- 7 Utilitzen l'infant en el conflicte conjugal/ de parella. Es constata una manipulació de l'infant.
- 9 Toleren absolutament tots els comportaments de l'infant sense posar-li cap límit
- 10 Utilitzen pautes educatives incoherents i/o disparitat de criteris educatius dels progenitors de forma manifesta

D12. Situacions que fan que l'infant es trobi greument desprotegit

- 3 No han anat a recollir l'infant a l'escola i la policia no localitza ningú que se'n pugui fer càrrec
- 4 No han anat a recollir l'infant a l'escola i no es localitza ningú que se'n pugui fer càrrec
- 8 No segueixen els tractaments per malalties greus en greu risc per la seva vida
- 11 Amenacen amb matar l'infant

D13. Els progenitors o guardadors poden estar maltractant físicament l'infant o abusant-ne sexualment

- 1 Poden ser els causants de les lesions físiques de l'infant
- 2 Poden estar abusant sexualment de l'infant
- 3 Poden haver afavorit una mutilació genital femenina o estar en risc de fer-ho

D14. L'infant està vivint en un entorn familiar violent

- 1 Es donen relacions violentes entre la parella
- 3 Hi ha agressions mútues entre progenitors i fills

E. CONTEXT SOCIAL, FAMILIAR I PERSONAL DE L'INFANT

E1. Els progenitors o guardadors poden tenir una addicció a l'alcohol o altres drogues en el contacte amb el centre educatiu (visites, recollides escolars...)

- 1 Presenten símptomes compatibles amb un abús d'alcohol
- 2 Presenten símptomes compatibles amb un abús d'altres drogues

E2. Els progenitors o guardadors poden estar patint algun trastorn mental

- 1 Presenten símptomes compatibles amb algun trastorn mental

E3. Els progenitors o guardadors presenten una discapacitat intel·lectual

- 1 Presenten dificultats que fan pensar que pot tenir alguna discapacitat intel·lectual

E4. Els progenitors o guardadors presenten una malaltia física

- 1 Pateixen alguna malaltia física greu

E8. Situació personal o familiar d'especial consideració

- 1 Algun dels progenitors està a la presó
- 2 Ambdós progenitors estan a la presó

E9. El nucli familiar té dificultats socials, econòmiques i/o d'organització

- 1 No té suport social i/o familiar
- 2 Té insuficiència d'ingressos econòmics per garantir la cura bàsica de l'infant
- 3 Els progenitors són adolescents amb greus dificultats econòmiques o manca de suport social i/o familiar
- 4 És un nucli monoparental amb greus dificultats econòmiques o amb manca de suport social i/o familiar
- 7 Es donen canvis constants de domicili
- 8 Canvis freqüents de parella i/o dels referents adults de l'infant (canvis de cuidadors)

E10. El nucli familiar viu en un context social d'especial consideració

- 1 Viuen en una situació d'aïllament en zona rural
- 2 Viuen en un campament provisional de caravanes
- 3 Habiten en una zona amb concentració de població en situació de dificultat social
- 4 El context familiar, cultural o religiós és poc afavoridor dels drets de l'infant o de la dona

E11. Els guardadors o progenitors presenten un aspecte físic molt desfavorable

- 1 La seva higiene és molt deficient
- 2 Presenten sovint lesions físiques

E12. Les condicions personals de l'infant el poden fer més vulnerable

- 1 L'infant pateix una malaltia crònica
- 2 L'infant té alguna discapacitat física, intel·lectual o sensorial
- 3 Presenta algun trastorn mental

**Annex 3. DOCUMENT DE RECOLLIDA D'INFANTS I ADOLESCENTS A
LES ESCOLES**

3. DOCUMENT DE RECOLLIDA ALS CENTRES EDUCATIUS

Exp. desemparament/Tutela.....
Nom infant o adolescent

.....Cap del servei d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de.....del
Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

FAIG CONSTAR

Que en data la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència ha apreciat la situació de desemparament de l'infant/adolescent....., en aplicació de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Aquesta resolució de desemparament comporta l'assumpció automàtica per part de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de les funcions tutelars sobre l'infant o adolescent i implica la suspensió de la potestat del pare i de la mare o de la tutela ordinària, durant el temps de la seva vigència, d'acord amb el que estableix l'article 109 de la Llei esmentada.

L'assumpció de les funcions tutelars respecte de implica d'acord amb l'article 2 del Reglament de protecció dels menors desemparats, aprovat per Decret 2/1997, de 7 de gener, que la Direcció General d'Atenció a la Infància assumeix la representació de l'infant/adolescent i la seva guarda en els termes establerts per la legislació civil catalana.

Per tal de fer efectiva aquesta resolució de desemparament i dur a terme les actuacions dirigides a assolir la protecció efectiva de l'infant/adolescent..... i com a entitat pública competent en matèria de protecció a la infància i adolescència, us sol·licito, en la meua qualitat de representant legal de l'infant/adolescent, la vostra col·laboració per dur a terme la seva recollida en el vostre centre educatiu, i a aquests efectes us demano i autoritzo a que el/la lliureu al professional acreditat de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Lloc i data

Signatura Cap de servei

**Annex 4. ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE LA DGAIA (SERVEI
TERRITORIAL I UDEPMI)**

4.ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE LA DGAIA (SERVEI TERRITORIAL i UDEPMI)

**SERVEI D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE BARCELONA
CIUTAT
Tel. 93.483.10.00**

**SERVEI D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE LES
COMARQUES DE BARCELONA-
Tel. 93 483.10.00**

**SERVEI D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE GIRONA- Tel.
872 975 000**

**SERVEI D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE TARRAGONA-
Tel. 977 251 986**

**SERVEI D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE LLEIDA- Tel.
973 727 707**

**SERVEI D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE TERRES DE
L'EBRE. Tel. 977 280 999**

**SERVEI INFÀNCIA RESPON - UNITAT DE DETECCIÓ I PREVENCIÓ DEL
MALTRACTAMENT INFANTIL (UDEPMI)
Tel. 116.111**

**Annex 5. ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DEL DEPARTAMENT
D'ENSENYAMENT**

5. ORGANITZACIÓ DEPARTAMENT ENSENYAMENT

Departament d'Ensenyament 935 516 968 Via Augusta, 202-226 Barcelona
Consorci d'Educació de Barcelona 935 511 000 Barcelona
Servei Educatiu Ciutat Vella
Servei Educatiu Eixample
Servei Educatiu Gràcia
Servei Educatiu Horta-Guinardó
Servei Educatiu Les Corts
Servei Educatiu Nou Barris
Servei Educatiu Sant Andreu
Servei Educatiu Sant Martí
Servei Educatiu Sants-Montjuïc
Servei Educatiu Sarrià-Sant Gervasi
Servei Territorial a Barcelona Comarques 934 816 000 Barcelona
Servei Educatiu Ciutat de Badalona
Servei Educatiu Ciutat de l'Hospitalet de Llobregat
Servei Educatiu Ciutat de Sant Adrià de Besòs
Servei Educatiu de l'Alt Penedès
Servei Educatiu del Garraf
Servei Educatiu Santa Coloma de Gramenet
Servei Territorial al Baix Llobregat 936 859 450 Sant Feliu de Llobregat
Servei Educatiu de Castelldefels
Servei Educatiu del Baix Llobregat I
Servei Educatiu del Baix Llobregat II
Servei Educatiu del Baix Llobregat III
Servei Educatiu del Baix Llobregat IV
Servei Educatiu del Baix Llobregat V
Servei Educatiu del Baix Llobregat VI
Servei Educatiu del Baix Llobregat VII
Servei Educatiu del Baix Llobregat VIII
Servei Territorial al Vallès Occidental 937 484 455 Sabadell
Servei Educatiu del Vallès Occidental I
Servei Educatiu del Vallès Occidental II
Servei Educatiu del Vallès Occidental III
Servei Educatiu del Vallès Occidental IV
Servei Educatiu del Vallès Occidental V
Servei Educatiu del Vallès Occidental VI
Servei Educatiu del Vallès Occidental VII

Servei Educatiu del Vallès Occidental VIII
Servei Territorial al Maresme - Vallès Oriental 936 931 890 Mataró
Servei Educatiu de l'Alt Maresme
Servei Educatiu de Mataró
Servei Educatiu del Baix Maresme
Servei Educatiu del Vallès Oriental I
Servei Educatiu del Vallès Oriental II
Servei Educatiu del Vallès Oriental III
Servei Educatiu del Vallès Oriental IV
Servei Territorial a la Catalunya Central 936 930 590 Manresa
Servei Educatiu de l'Anoia
Servei Educatiu del Bages
Servei Educatiu del Berguedà
Servei Educatiu del Solsonès
Servei Educatiu d'Osona
Servei Territorial a Girona 872 975 000 Girona
Servei Educatiu de La Cerdanya
Servei Educatiu de la Garrotxa
Servei Educatiu de la Selva I
Servei Educatiu de la Selva II
Servei Educatiu de l'Alt Empordà
Servei Educatiu del Baix Empordà
Servei Educatiu del Gironès
Servei Educatiu del Pla de l'Estany
Servei Educatiu del Ripollès
Servei Territorial a Lleida 973 279 999 Lleida
Servei Educatiu de la Noguera
Servei Educatiu de la Segarra
Servei Educatiu de l'Alt Urgell
Servei Educatiu de l'Alta Ribagorça i la Val d'Ara
Servei Educatiu de les Garrigues
Servei Educatiu de l'Urgell
Servei Educatiu del Pla d'Urgell
Servei Educatiu del Segrià
Servei Educatiu dels Pallars
Servei Territorial a Tarragona 977 251 440 Tarragona
Servei Educatiu de la Conca de Barberà
Servei Educatiu de l'Alt Camp
Servei Educatiu de Reus-Baix Camp

Servei Educatiu del Baix Penedès
Servei Educatiu del Priorat
Servei Educatiu del Tarragonès
Servei Territorial a les Terres de l'Ebre 977 448 711 Tortosa
Servei Educatiu de la Terra Alta
Servei Educatiu de Ribera d'Ebre
Servei Educatiu del Baix Ebre
Servei Educatiu del Montsià